

MIS JUHTUB,
KUI LOGOPEEDID
KAOVAD
LASTEIAST?

KAS KOOMAS
INIMENE ON
VÕIMELINE
SUHTLEMA?

KUIDAS AIDATA
PSÜÜHILISTE
PROBLEEMIDEGA
LAST?

VEEBRUAR 2013

PUUTEPUNKTID

SÕLTUMATU AJAKIRI, MIS VÕITLEB ERIVAJADUSTEGA INIMESTE ÕIGUSTE EEST
KÕIK EESTI PUUETEGA INIMESED, NENDE LÄHEDASED JA
NENDEGA TEGELEVAD SPETSIALISTID – ÜHINEGE!

NR 15

FOTOD: BULLS

ÄRGE JÄTKE MEID JUHUSE HOOLEKS

PÕLETAVAD TEEMASID JÄRGMISES NUMBRIS:

KAS VABATAHTLIK TÖÖ VÕIKS PÄASTA PUUETEGA INIMESED?
MILLINE HARIDUSMUDEL SÜNDIS MASINGU KOOLI KONVERENTSIL?
MIS ON PLAANITAVA TÖÖVÕIMETUSREFORMI NÕRGIM KOHT?

KELLE JAOKS SEE KÕIK ON?

Eesti abiandmise süsteemide suurim ja ühine viga on see, et nendes lähtutakse ametnike ja riigi mugavusest, mitte abistatavate vajadusest. Just seepärast lähevad ka asjad tihti viltu ja kulutatud ressursid suuresti kaduma. Lisaks tekib vastasseis: riigi poolt vaadatud on ju pingutatud, kulutatud ja tehtud, kuid tänamatud hädalised pole ikka rahul.

Võtame näiteks puudega lapse pere. Kõigepealt peab šokis ema endale seni täiesti võõra süsteemi selgeks tegema, sest tema peab ise abi küsima. Kui ta ükskord lapse hooldamise kõrvalt toibub, tuleb tal olla tõeline logistik, et vajalikud pusletükid kokku korjata ja need siis oma lapse jaoks kokku klapitada. Kui ta leiab lapsele sobiliku lasteaia, siis võib-olla on seal ka logopeed. Teise osa kõneravist kombineerib ta juurde rehabilitatsiooniteenuse raames sotsiaalkindlustusameti kaudu. Vahet leiab ta edaspidi kooli, kus pakutakse vajalikke teenuseid. Kuna füsioteraapia lendas hiljuti paljude koolide õppekavast välja, siis seda tuleb küsida perearstilt. Juhul kui on midagi närvikavaga, tuleb pöörduda lastehaiglasse. Lapsehoiuteenuse poolelt on vaja ise leida litsentsiga hoidja ja nõutada kolmepoolset lepingut omavalitsusest. Sealtsaast võib heal juhul saada ka suunamise psühholoogi või sotsiaaltöötaja nõustamisele, kui küsida osata. Ja kui ema vajab lõpuks ise abi, tuleb tal uuesti avastada, mis suunas joosta.

Oh ometi, miks ei võiks abi koonduda sinna, kus on laps või puudega inimene? Ja hõlmata kohe abistatava kõrval ka tema perekonda.

Tiina Kangro
PEATOIMETAJA

VÄIKE INGEL PÜÜAB PARANDADA MAAILMA

Mõni nädal tagasi lõppes Pärnu maakohus protsess, kus langetati süüdimõistetv otsus sünnitusarsti üle, kelle valvekorra ajal toimunud sünnituse käigus said „Puutepunkti” sõpradele tuttav väike Triin ja tema ema Eve pöördumatuid tervisekahjustusi. Elu oleks lihtsam, kui võiksime alati öelda, et „ikka juhtub” või et „arstid ei saa kunagi anda garantiid”, aga paraku jõudis ka kohus seekord seisukohale, et sel konkreetsel juhul saanuks õigeaegse abiandmisega juhtunud ära hoida. Juba viis aastat tagasi, Triinu sünni järel oli sama tunnistanud haigla ise oma sisejuurduses.

Nüüd, kus kohtuotsus lõpuks käes, võisime ka meie avalikustada, et kannatajad olidki Eve ja Triin. 8. veebruari Linnaleht avaldas nüüd nende loo lugemiseks ka laiale publikule. Ka Postimehe veebiportaal tsiteeris Evet, kes rõhutas, et pole vaja keskenduda mitte konkreetse arsti isikule, vaid tema teole ja selle tagajärgedele. „Eesti arstiabisse peab tekkima kvaliteedisüsteem, mille abil kahaneksid tulevikus niisugused juhuslikud vigad absoluutse miinimumini,” rõhutas Eve. „Isegi kui eksimine on inimlik, pole inimlik see, et haiglauksest pärast toimunud välja astudes muutus kogu see õnnetus vaid meie perekonna vastutusosalaks. Vaid meie kohustus sai elada selle lapse elu kuni tema surmani,” ütles ta ajalehele.

PUUTEPUNKTID

VÄLJAANDJA
MTÜ PUUTEPUNKTID
FAEHLMANNI 12,
10125 TALLINN
TEL 628 4405
E-POST INFO@VEDUR.EE
WWW.VEDUR.EE

Eve lubas meediakajastuste juurde lisada ka Triinu pildid. Ja mis te arvate, kuidas reageerisid paljud lehelugejad? Nad hakkasid nõudma, et pildid maha võetaks, kuna need olevalt ebaeetilised ja liiga kolelased, et neid näidata...! Kommentaariumides puhkes paras diskussioon, kus õnneks pikapeale saavutasid ülekaalu siiski mõistlikud inimesed. „Aga kas õue, tänavale jalutama tohib tulla sellise lapsega?” küsiti. „Aga kas ema-isa ise tohivad ikka sellist last oma kodus 24/7 vaadata,” uuris teine.

Ilmselt oli see väga suur, aga väga vajalik šokk Eesti ühiskonnale. Lugejaid oli erakordselt palju. Nii võibki olla, et Triin sündis tõesti siia ilma selleks, et tuua kaasa muutusi meie maailmavaatesse.

Kui inglid on tõesti olemas, siis on küllap Triinust saanud imekavalis ingel, kes püüab seista kõigi tulevikus sündivate laste selja taga, et ei juhtuks viga, mida on võimalik ära hoida, ja et kõik tõepoolest paratamatud tüsistused oleksid lastele ja emadele nii kerged kui võimalik. **Puutepunktid**

© OÜ HARIDUSMEEDIA 2013
PEATOIMETAJA TIINA KANGRO
TOIMETAJAD ANNE LILL,
KAIDOR KAHAR
KEELETÖIMETAJA KAJA TÜRK
TRÜKIARV 10 000
TELLIMINE WWW.VEDUR.EE

ESIMENE PUUTEPUNKTI MEDAL LÄHEB AURA VEEKESKUSELE

VEEBRUAR ON TÄNU JA TUNNUSTUSE JAGAMISE KUU NING KA MEIE OTSUSTASIME HAKATA VÄLJA ANDMA PUUTEPUNKTI TÄNUMEDALIT ASUTUSTELE VÕI INIMESTELE, KES ON TEINUD ÄRA MIDAGI SUURT SELLEKS, ET ERIVAJADUSTEGA INIMESED END MEIE ÜHISES MAAILMAS HÄSTI TUNNEKSID.

Eelmises ajakirjanumbris uurisime lähemalt, kas Eesti ujujad ja veekeskused on valmis vastu võtma puuetega kliente, kes vajavad riietumise-pesemise ja ka basseinalal liikumise juures saatja või tugiisiku abi. Praegu on enamikus veekeskustes naistele ja meestele eraldi riietusruumid ning näiteks emal on oma täiskasvanud abivajava pojaga või isal tütreaga seal üsna keeruline toimendada.

Helistasime läbi hulga veekeskusi üle kogu Eesti ja saime teada, et suuremas osas neist ollakse siiski valmis sellistele küllastajatele pakkuma käepäraste erilahendusi: privaatasauna ruume, kui need on vabad, lähedal asuvat hotellituba või muid lahendusi. Selleks tuleb aga enne kohaletulekut veekeskusega ühendust võtta ja administraatoriga sobiv aeg kokku leppida.

Parim lahendus on aga pakkuda Aura veekeskusel Tartus. Asutuse töötajad olid selle murega juba kokku puutunud ja hoones käepärase ümberehituse teinud: loonud naiste ja meeste riietusruumi vahel olevale alale invatualeti ja -duširuumi. Et basseinalale pääseda, peab puudega inimene siiski läbima veel väikese löigu vastava soo pesuruumi kaudu, kuid selle juures tulevad hea meelega appi ujula töötajad.

TUGIISIK TASUTA

Eelmisel nädalal saime aga veel ühe hea uudise: nimelt ei pea puudega inimese saatja Auras piletit ostma, kui tegu on tõesti kõrvalabi vajava kliendiga, kes muidu ujulat kasutada ei saaks. Puudega inimene pääseb sisse sooduspiletiga. Saatjale annab tasuta pääsme Aura administraator, kellega sel teemal tulebki rääkida.

Uurisime internetist, missugune on lugu mujal. Spaasid ongi kahesuguseid: enamikus kehtib soodushind laste ja üliõpilaste kõrval pensionäridele ja puuetega inimestele, osas aga peavad puuetega täisealised maksma täishinda. Märget tugiisikule tasuta sissepääsu kohta ei leidnud me kuskilt.

Loodame siiski, et Aura hea eeskujuga nakkab. Oleks ju üsna raske ette kujutada, et kui näiteks sotsiaalosalakond on liikumispuudega inimesele võimaldanud tugiisiku, antaks sellele töötajale ka piletiraha kaasa. Raske oleks uskuda ka seda, et puudega inimene suudaks oma paarisajaeurosest pensionist tasuda nii oma sooduspileti kui ka abistaja täispileti eest. Samas veekeskusele ei

KINGITUS TEEMA TÕSTATAJALE

- Puutepunktide poolt anname aga üle kingituse Piret ja Jonathan Alverile, tänu kellele veekeskuste teema üldse tähelepanu alla sattus – Aura veekeskuse magnetkaardi, millel on ettemaks 10 ujumiskorra jaoks.
- Piret on autistist sügava liitpuudega poja ema, kes ei pääse hooldamise kõrvalt tööle ja seega elab pere väga kasinalt. Jonathan aga armastab vett ning on alati pärast ujumist rahulik ja heas vormis. See toob päikest ka ema ellu.
- Selle kingituse võimaldas meil teha üks teine ema, kes elab oma autistist täisealise tütreaga Soomes. „Tean, kui väga on autistliku lapse kõrvalt vaja positiivseid emotsioone, kas või väikestki puhkehetke. Tahan panustada pisut sellesse, et kellelgi oleks kergem,” põhjendas ta oma pisikest sihtotstarbelist annetust.

tee see ilmselt suurt midagi, kui puudega ujuja kõrval askeldab ta tugiisik.

Kohtumisel Eesti Spaaliidu esindajatega jõudsime samuti seisukohale, et kõik algab tegelikult veekeskuste endi heast tahtest. Kuna spaad on eraettevõtted, siis liidu tegevjuhi Aire Tofferi sõnul ei saa neile midagi peale sundida. Tofferi arvates võiksid aga head eeskujuga näidata esmaajoonel väiksemad munitsipaaljuulad, kes põhiliselt oma lähipiirkonna elanikke teenindavad.

Meie arvates võiksid aga ka erafirmad olla hästi sallivad. Suur aitäh Aurale! **Tiina Kangro**

PROBLEEMID VAJAVAD MÄRKAMIST JA TÖÖD JUBA LASTEAIAS

KÜLLAP OLETE KÕIK KUULNUD, ET RIIGIKOGUS ON MENETLUSES KOOLISEADUSE MUUDATUSTE PAKETT, MILLEGA HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM, KUI RIIGIKOGU VAHELE EI ASTU, PLAANIB LÕPETADA KOOLIDELE JA LASTEAEDADELE TUGISPETSIALISTIDE JAOKS RIIGIPOOLSE PALGARAHA MAKSMISE.

Selle eelnõu järgi rahastaks riik vaid õpetajaid ning kõik teised laste õpetamise ja arendamise jaoks vajalikud spetsialistid (abiõpetajad, logopeedid, eripedagoogid, sotsiaalpedagoogid jne) jääksid omavalitsuste rahakoti peale. Lisaks tahab ministeerium muuta seaduses punkte, mis üldse kohustaksid kooli pidajat tugispetsialiste, olgu või minimaalses koosseisus, rakendama – see kõik tahetakse jätta vaid direktori otsustada, kellele omakorda jagab juhiseid kooli pidaja, s.t omavalitsus.

Senised ministri kehtestatud miinimumkoosseisud asendatakse seaduses kooli või lasteaia direktori ja asutuse pidaja kohustusega „tagada õppekava kvaliteet”. See on

aga väga suhteline mõiste – vähemasti lapsevanematel oleks väga raske üksnes selle seadusesätte alusel nõuda, et näiteks tema arengust maha jääva lapsega tegeleks tavaõpetaja kõrval mõni erivajadustega lapsi tundev alaspetsialist.

Nii võibki plaanitava seaduse järgi juhtuda, et kui ikka omavalitsusel ülearust raha ei jagu, võivad lasteaedade ja koolidest peatselt kaduda needki vähesed laste arengu kõrvalekaldeid tundvad spetsialistid, kes sinna viimastel aastatel on õnnestunud palgata. Minister võib ju öelda, et tema arvates küll ükski omavalitsus nii ei tee, aga meie meelest ei kujundata ühe riigi tulevikku selliselt vaid vee peale kirjutatud arvamuste põhjal. Pealegi pole ju seadusmuudatusele oma allkirja andnud ei Eesti Linna- de Liit ega Eesti Maaomavalitsuste Liit – kuid hoolimata sellest saatis valitsus eelnõu Toompeale.

Kõik lootused ongi praegu riigikogu peal, kust õnneks on olnud kuulda optimistlikke signaale, et päris ladusalt see valitsuse koostatud, kuid Eesti laste ja riigi tuleviku jaoks vägagi ohtlik eelnõu siiski meie valitud saadikute heakskiitu ei pruugi saada.

Tiina Kangro

TULEVIKUS LÄHEB SEE KÕIK PALJU KALLIMAKS

MEILE KIRJUTAS OMA MUREST KAHE VÄIKESE LAPSE EMA KAIRE SALUMÄE: „KIRJUTAN SEOSSE PLAANITAVA KOOLIEELSE LASTEASUTUSE SEADUSE MUUTMISEGA, MILLEGA ON PLAANIS KAOTADA LASTEAEDADES LOGOPEEDITEENUS. HETKEL PLAANITAKSE SEADUS N-Ö VAIKSELT ÄRA MUUTA, ILMA AVALIKKUST TEAVITAMATA.”

Logopeedi vajadus lasteaias on väga suur ja logopeede on isegi praegu selgelt liiga vähe. Praeguse seaduse järgi on lasteasutusel selgesõnaline kohustus luua logopeedi ametikoht iga 30 kõneravi vajava lapse kohta. Kui see nõue nüüd kaob, siis arvestades tegelikkust, mis lasteaedades tähendab pidevat rahapuudust kõiges, on enam kui kaheldav, kas omavalitsus peab enam vajalikuks seda teenust pakkuda ja rahastada. Võib ka kõne alla tulla, et see teenus muudetakse hoopis tasuliseks.

Kui lasteaed ei paku enam logopeedi teenust, peab vanem hakkama lapsega regulaarselt keset tööpäeva kuskil mujal logopeedi juures käima. Õhtuti on ju laps väsinud. Mõnes maakohas tuleks sõita pikki vahemaid. See tähendab raha- ja ajakulu. Paljud vanemad seda teha ei saagi, mistõttu laps jääb abita.

Kui lapsed ei saa lasteaias abi, jõuab koolidesse palju suurem hulk abi vajavaid lapsi. Vahel on aga lapse kooli jõudes abi juba hiljaks jäänud või tulemus palju raskemini saavutatav. Kindlasti pole selline olukord lapse huvides, sest pärsib varajase märkamise põhimõtet.

Koolilogopeedidel pole praegu sageli ressursse suurt rohkemaga tegeleda kui lugemis- ja kirjutamisprobleemid. Mis saaks, kui nemadki kaoksid? **Kaire Salumäe**

MILLEGA TEGELEB LASTEAIAS LOGOPEED?

Meie lasteaias on ligi 150 last. Logopeedi ametlik koormus on 30 last. Tõsiasi on aga see, et saaksin vabalt kokku 60 last, ilma naljata. Ja mitte ainult mina, naaberlasteaias on sama lugu. Tööd on tohutult! Ja tuleb aina juurde.

Toon näiteid, millega tegeleme.

Kõneloomeprobleemid (alakõne) – laps ei oska jutustada. Paned pildiseeria ette ja ta nimetab näiteks ainult üksikuid tegu- või nimisõnu. Paljuskki tuleb see ka sellest, et tänapäeva lapsevanemad ei oska/viitsi/jaksa lapsega suhelda ja lapsel pole kõneloomemudelit, s.t ta ei ole kuulnud piisavalt kõnet, mida eeskujuks võtta. Teler ei ole kõne arendaja, kõne areneb ainult suheldes! Näiteks: „Poiss”, „Kukub”, „Ära”. Pilte oli viis. Said aru, mis toimus? Ilmselt mitte. Ja seda on massiliselt!

Silbi- ja häälikstruktuuriprobleemid. Laps paigutab häälikud-silbid sõnas ringi või jätab üldse ära.

Alaalikud ehk kõige raskema kõneloomeprobleemiga lapsed.

Lihtsalt seletatuna on alaalia peaju koore kõnekeskuste orgaanilisest kahjustusest tingitud kõne arengu häire. Kõne puudub täielikult (harva) või osaliselt, kuulumine ja intellekt on tavaliselt normis. Ühesõnaga käände-pöörde lõppe pole, silbid on sassis ja raskemal juhul ei mõista laps ka sinu kõnet. Need lapsed vajavad tohutut järjekindlat tööd mitu korda nädalas ning selliseid lapsi leidub igas lasteaias. Maakonnakeskuse logopeed saab neid võtta korra-kaks kuus, kui sedagi.

Muud kõnepuuded, näiteks kogelus ja düsartria (aju ei oska kõnemotoorikat juhtida).

Ka hääldusprobleeme on massiliselt. Kui millegi puhul üldse võib iseeneslikult paranemisest rääkida, siis siin, aga ka ainult väikeses osas. Hästi paljudel on artikulatsiooniparaadi lihased nõrgad ja pinges. Osaliselt ilmselt seetõttu, et lapsed ei taha kõva, kiulist „ebamugavat” toitu närida ja nii jäävad ka suu-keele-lõualihased nõrgaks.

Väga palju lisandub **autismispektri häiretega** lapsi, kel kõne sageli üldse puudub või on vähene.

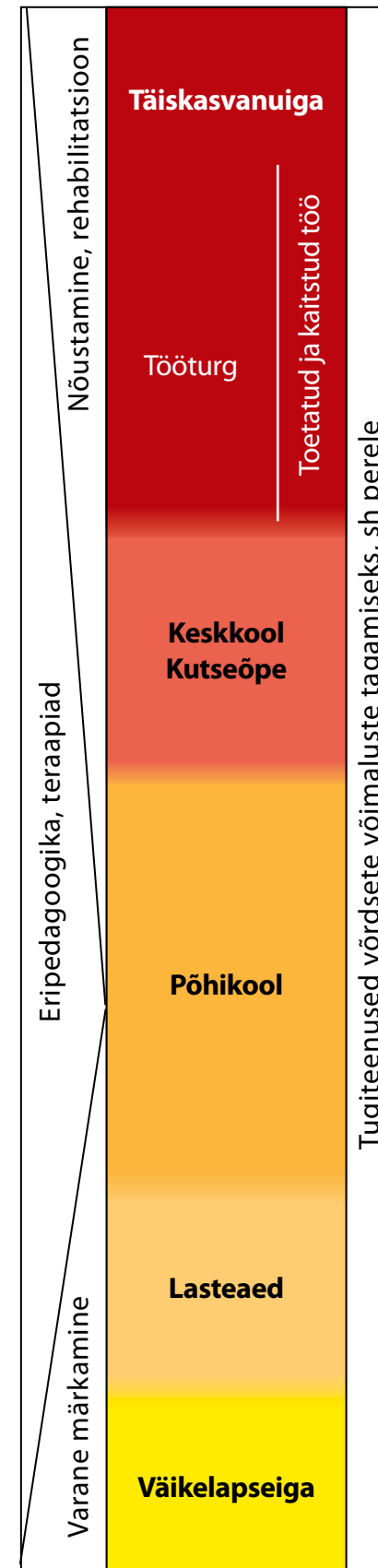
Kakskeelsed lapsed – kui kumbki keel korralikult selgeks ei saa, on lugu väga halb!

Erivajadusega lapsed, keda tavarühma tahetakse integreerida, vajavad sageli logopeedi abi.

Logopeed peab ka **kolleegide ja vanemaid nõustama**, lapsi uurima, lastele isiklikke arengukavu tegema jne.

Kui häälduspuue välja arvata, siis kõigi nende kõnepuude korral lapse areng pidurdub ja tulevikus on vaja tema järjele aitamiseks väga palju rohkem ressursse ning mõnikord ei annagi puudujääke enam lõplikult kompenseerida. Kõne ja lapse tunnetustegevus (mõtlemine, tajumine, loogika, tähelepanu jm) on üksühes seoses – ühe kahjustudes kahjustub ka teine.

Katkend ühe Eesti väikelinna lasteaia logopeedi töö kirjeldusest

Erivajadustega lapse ja noore puhul peavad üleminekud ühest eluetapist teise olema eriti sujuvad ja teenused läbipõimunud.

ÜHENDAME OMA JÕUD!

Siit ka Puutepunktide palve kõikidele ajakirja lugejatele üle Eesti: otsige üles see inimene, kes teie valda või maakonda riigikogus esindab, ja koputage ka omalt poolt tema südametunnistusele.

Rääkige talle, kui tähtis on meie riigi tuleviku jaoks see, et lapsed saaksid juba lasteaias, aga ka koolis professionaalset abi ja neile sobivat õpetust, et nende probleemid ei kujuneks keerulisteks puueteks ning nad ei jääks tulevikus maksumaksja ülalpidamisele hooldekodus, varjupaigas või vanglas.

Jutustage neile oma lugu, kutsuge nad endale külla ja tehke tuttavaks oma lapsega. Uskuge, see läheb neile südamesse!

KAKS KORDA PÄÄSTETUD SIIM

SIIMU LOOS EI OLE MIDAGI ERILIST. KAHJUKS. ERIVAJADUSTEGA NOOR INIMENE LÕPETAB KESKKOOLI. AKTUSEL EI TAHA ÕNNITLUSED LÕPPEDA, HELDIMUSPISARAD SILMIS, TÄNAVAD ÕPETAJAD JA VANEMAD ÜKSTEIST – PIKKI AASTAID KESTNUD TOHUTU TÖÖ, PÜHENDUMINE JA PINGUTUS POLE OLNUD ASJATA! MÕNED KUUD HILJEM ISTUB AGA SEESAMA NOOR INIMENE KODUS NELJA SEINA VAHEL JA IGATSEB SELJATAHA JÄÄNUD KOOLIAEGA, MIL ELUL OLI VEEL SISU, VÄRVI JA MAIKU.

Mie telemeeskond kohutus Siimuga esimest korda paar aastat tagasi, kui käisime Tartu Herbert Masingu koolis filmimas. Siim oli siis 11. klassi poiss. Ta rääkis koos klassikaaslastega, miks nad arvavad, et erikool on mõningatel juhtudel ka gümnaasiumiosas erivajadustega noortele hea lahendus. Siim ütles, et päris kindlasti poleks ta tavagümnaasiumis hakkama saanud ega läbi löönud. Et kui paratamatult läheb üksjagu energiat oma puude ja tervisege tegelemisele, siis õppida selle kõrvalt veel jõuab, aga võidelda enam mitte. Aga Siim tahtis õppida.

„Kohe pärast kooli lõpetamist hakkasin otsima võimalust edasi õppida ja minu esimene valik oli logistika eriala Tartu kutsehariduskeskuses,” alustab 21-aastane ratasoolipoiss Siim Parbus oma lugu. „Pidin ju paratamatult arvestama oma liikumisega. Mõtlesin, et see on just selline eriala, mis ei nõua palju liikumist. Käisin vestlusel ära, aga ei osutunud valituks. Konkurss oli suur, minu lõputunnistus ei olnud nii hea kui teistel ja eks vestlusel küsiti ka, kuidas ma kavatsen treppidel hakkama saada jne. Ütlesin küll, et kui keegi mind käe alt toetab, siis suudan ka trepist käia, selle taha asi jääda ei tohiks, aga jah ... see variant kukkus ära.”

Järgmiseks jäi Siimu pilk pidama päästekorraldaja erialal, mida saab õppida Väike-Maarja päästekoolis.

Siim räägib, et töö sisu mõttes oleks see töö talle isegi rohkem meelt mööda kui logistiku oma. Siimu on elus palju aidatud, talle meeldiks väga, kui ta saaks nüüd ise midagi teiste heaolu ja turvalisuse jaoks ära teha. Kahjuks saabus ka päästekoolist eitav vastus. Põhjuseks liikumispuudega inimestele vajalike tingimuste puudumine koolis ja õpilaskodus. Siimule anti küll lootust, et koolil on plaanis ümberehitused ja kui asjad sujuvad, valmivad kunagi ka kaldteed, invatualetid ja muu ratasoolis liikujale vajalik, äkki juba järgmiseks sügiseks. Ent esialgu on see siiski vaid lootus.

„No lootus, jah, on. Kas see aga täitub,” ohkab Siimu ema Maaja Parbus. „Muidugi lootsime, et Siim saab ikka kohe gümnaasiumi järel kutseõppesse. Kui tekib auk ja ta jääb lihtsalt koju istuma – me seda juba teame –, vajuvad ta vaim ja motivatsioon ära. Isegi täiesti terve inimene mandub tegevusetuses, puudega inimese äravajumine on veel kiirem ja sügavam.” Siim on löödud. Tema ema Maaja samuti.

ESIMENE PÄÄSTMINE

See, et Siim keskkooli lõpetas, oli omaette imelugu. Pärast põhikooli ei uskunud naljalt keegi, et keskharidus on poisile üldse jõukohane. Siim läkski 9. klassi järel kutseooli arvueriala õppima. Mõne aja pärast selgus aga, et see pole siiski päris see, mis teda köidaks, ja ka õppetem-

po kippus üle jõu käima. Viimases hädas võttis Siimu ema ühendust poja endiste õpetajatega Masingu koolist ja küsis nõu.

„Arutasime asja õpetajatega ja pakkusime välja variandi, et las Siim tuleb vanasse kooli tagasi, esialgu lihtsalt niisama. Kui kutseool ära kukkus, siis kuskil peab ju noorel inimesel olema koht, kuhu ta hommikul läheb. Aga ausalt, ega me tol hetkel ei mõelnud, et Siimul keskkoolis õppimisest midagi välja tuleb. Õpetajad mäletasid veel tema 9. klassi lõpuni vedamist, see oli ikka väga suur toetamine ja ühistöö,” meenutab Masingu kooli direktor Tiina Kallavus Siimu naasmist kooli.

Mis tegelikult juhtus, üllatas aga kooliperet, Siimu ema ja Siimu ennastki. Poiss elas esimesest sekundist kooliellu uuesti sisse, nautis seal iga hetke, äkitselt ei tundunud mitte miski talle raske. Ehk oligi noor-mehel vaja vahepeal turvalisest ja toetatud keskkonnast eemal olla ja väheke karmimat maailma kogeda. Igatahes hakkas Siim õpetajaid üllatama järjest paremate tulemustega. Keskkooli lõpetamine oli juba selle kõige loogiline jätk, see läks palju lihtsamalt kui omaaegne põhikooli lõpetamine. Ent seejärel keeras teots Siimu jalge all taas püsti.

UUS TAGASILÖÖK

„Mis mul siin kodus ikka teha on, istun päevad otsa arvutis, vahin telekat ja ootan, millal ema töölt koju tuleb. Siis aitab ta mul välja minna, kuigi kuhu mul ikka nii väga minna on. Ütleme niimoodi, et ikka väga trööstitu on koduseinte vahel passida, nagu öö ja päev võrreldes selle eluga, mida elasin veel aasta tagasi,” kirjeldas Siim nukralt oma elu, kui käisime tema juures mullu oktoobris filmimas.

„Ka minu elu on väga palju muutunud,” lisas ema Maaja. „Mina olen nüüd Siimule nagu teine käsi tema suhtlemisel maailmaga. Tema sõpradega suhtlemine, igasugune väljas käimine sõltub ju nüüd ainult minust. Pean pärast tööd kiires-

“ KAHJUKS SAABUS KA PÄÄSTEKOOLIST EITAV VASTUS, PÕHJUSEKS LIIKUMISPUUDEGA INIMESTELE VAJALIKE TINGIMUSTE PUUDUMINE KOOLIS JA ÕPILASKODUS.

ti koju tormama, sest Siim ootab. Pean ta kodust kas või korraks välja aitama. Niisamuti nädalavahetused, siis püüan veidigi tasa teha sisutut nädalat ja talle vaheldust pakuda. Siim käib kaks korda nädalas ujumistreeningutel, viin teda sinna, toon tagasi. Ma ei tohi isegi haigeeks jääda, sest Siimu on vaja viia. Ise ta ei saa, sest meie majas on lift, aga selleni viib viis trepiastet ja omal jõul ta lifti ei jõua, pean teda igal juhul aitama. Minu abita ei toimu Siimu elus nüüd enam mitte midagi.”

Maaja räägib, et siiani on ta Siimu tuleviku nimel kõigist raskustest läbi murdnud. Võidelnud bürokraatia ja mõistmatusega. Maaja tegi nooruses tiipasemel sporti, seal püüdis visadus ja distsipliin on talle kõvasti toeks olnud. Aga kaks aastakümnet paratamatult väsitavad ja mida aeg edasi, seda rängemalt mõjuvad tagasilöögid. „Siim sündis sügavalt enneaegsena, ajukahjustusega. Olen sellest tillukesest lapsenatukesest peaaegu üksinda kasvatanud suure mehe. Olen ta koduseinte vahelt välja viinud, aidanud kätte võidelda hariduse. Ma ei saa leppida sellega, et see kõik lõpeb jälle siinsamas – koduseinte vahel.” Ta ohkab südamest. „Siim peab õppima ära ameti ja minema tööle. Tänapäeval ei ela keegi napilt 300 eurost ära. Ma teen kõik selleks, et Siim saaks oma eluga järje peale. Nii kaua, kuni ma veel vähegi jaksan.”

PROOVIME SEDAVIISI

Napilt kuu pärast esimest nukrat külaskäiku Siimu juurde saime Tartust kirja: Siimul on paremaid uudiseid – temast on saanud Masingu kooli vabatahtlik töötaja!

„Minu ülesandeks on abistada liikumispuudega poissi Oliveri, kes õpib 4. klassis. Ta on väga hajameelne ja mina pean talle igal vajalikul juhul meelde tuletama, et jälgi nüüd õpetajat, vaata siit ja tee seda. Ka Oliveri aitamise ühest klassist teise on minu peal. Tavaliselt teeme seda nii, et paneme poisi asjad minu ratastooli sangadele, Oliver haarab sangadest kinni ja nii me siis kahekesi kõnnime. Kui Oliveri koolipäev

Siim on liikumispuudega Oliverile parim abiõpetaja, sest omast kogemusest teab ta täpselt, millal aidata ja millal lasta väikemehel ise pusida ning hakkama saada.

“ KUI KUTSEKOO
ÄRA KUKKUS, SIIS
KUSKIL PEAB JU
NOOREL INIMESEL
OLEMA KOHT, KUHU
TA HOMMIKUL LÄHEB.

“ ISEGI
TÄIESTI TERVE
INIMENE MANDUB
TEGEVUSETUSES,
PUUDEGA INIMESE
ÄRAVAJUMINE ON
VEEL KIIREM JA
SÜGAVAM.

läbi saab, olen kooli korrapidaja – vaatan, et keegi tundide ajal niisama maja peale jalutama ei läheks, ja kui nii on juhtunud, siis saadan „seiklejad” jälle tundi tagasi,” kirjeldab Siim oma tööülesandeid koolis.

Vabatahtlike töötajaid on Masingu koolis olnud varemgi, aga direktor Tiina Kallavuse sõnul erineb Siim neist kõigist. „Kui majja tuleb võõras inimene, siis kõigepealt peab ta siinse eluoluga tuttavaks tegema. Seletama, rääkima, näitama. Nii ongi, et võtame vabatahtliku töötaja endale appi ja koos sellega saame ka hulga lisäülesandeid. Siimuga seda muret polnud. Ta on siin oma inimene ja tunneb kooli kindlasti paremini kui mina, sest tema on siin õpilaseks olnud,” rõõmustab Tiina Kallavus Siimu uude rolli õnnelikult sisseelamise üle. Ta räägib, et juba see, kuidas Siim vabatahtliku ametisse asus, on olnud varasematest kogemustest erinev. Direktor öelnudki noormehele, et käigu esmalt ise maja peal ringi ja vaadaku, mis tegemist tahab. „Ise ehmuks sellest pakkumisest, sest noorele inimesele peaks ikka vist ülesanded ette andma, nii oleks ju korrektsem. Aga ennäe, veidi aja pärast oli Siim kõksti mu kabinetis tagasi ja teatas, et siin on nii palju tööd ja tegemist: on vaja meelde tuletada, sekkuda, infot anda jne. See oli muljetavaldav, mida kõike ta oli märganud.”

KES EI RISKI, EI JOO KA ŠAMPUST

Mida tegi Siimu ema õigesti?

Ta ei heitnud meelt ega leppinud olukorraga, et Siim jääb koju istuma, vaid otsis võimalikke lahendusi. Selleks arutles ta probleemi üle kõikvõimalike inimestega, julgelt igalt poolt nõu küsida ja näitas, et on valmis koostööd tegema.

Mida tegi kool õigesti?

Siimu koolis ei mõeldud nii, et kahju küll, aga mida nemad olukorra lahendamiseks ikka teha saavad. Kuigi kooli lõpetamise järel ei pidanud kool enam Siimu eest vastutama ja ka seadus ei näe ette võimalusi tegeleda endiste õpilastega, mõeldi koos välja lahendus. Tegelikult võitis sellest ka kool.

Mida tegi Siim õigesti?

Ta mõistis, et nüüd käib mäng ülehomsa päeva nimel, ja võttis rõõmsa meelega vastu vabatahtliku koha, kus ta ei saa oma töö eest tasu. Kodu istudes poleks ta samuti selle aja eest tasu saanud, kuid töö käies saab ta kogemusi ja oskusi, mis aitavad tal palju paremini jätkata haridusteed ja leida tööd. Ehk nagu vanasõna ütleb: kes ei riski, see šampust ei joo.

“ KUI VÄHE LÄKS
TEGELIKULT VAJA, ET
ÜHELE UMMIKTEE
ÄÄRELE SATTUNUD
NOORELE INIMESELE
SEDA KÕIKE PAKKUDA.
LIHTSALT NATUKENE
TAHTMIST JA
VIITSIMIST ASI ÄRA
KORRALDADA.

TEINE PÄÄSTMINE

Oma tööülesannetega on Siim väga hästi hakkama saanud. Korrapidajana on ta oma sõna maksma pannud, mis sest, et tunnist jalga laskma kippujatest on ta vahel vaid mõni aasta vanem ja pealegi veel ratastoolis. Aga noor mees on visa ja järeleandmatu. Kasuks tuleb ka mõnus huumorisoon.

Oliveri abistajana jälle on Siimu plussiks see, et ta mõistab ja tajub oma kogemustest koolivenna vajadusi. „Siim on väga iseseisev, tema ei taha, et keegi avaks tema ees ukse või teeks tema pärast muid lisiilgutsusi. Nüüd Oliveri abistades tunnetab ta ülihästi, mis olukorras abistada ja millal lasta tal ise pusida. Mul-

le tundub küll, et praegu on elu ise valinud õpilasele parima abiõpetaja ning sellest on võitnud kõik: Siim ise, Oliver, õpetaja, kes klassis õpetab, ja kogu koolipere,” räägib Tiina Kallavus.

„Kusjuures me oleme ka Siimuga rääkinud, et võib-olla ongi abiõpetaja amet tema õige kutsumus. Ehk ta peakski edasi õppima just seda ala, et saada juba palgaliseks abiõpetajaks. Jaanipäevani on veel otsustamiseks aega, aga nüüd on Siimul olnud võimalus seda ametit proovida,” lisab direktor.

HEA HÜPPELAUD

Praegune vabatahtlik töö oma endises koolis ei ole Siimu esimehe kokkupuude vabatahtliku tööga. Möödunud suvel, vahetult enne sisseastumiskatsete algust Tartu kutsehariduskeskuses oli Siim vabatahtlikuks Lätis Cēsise lähedal, kus ta koos teiste noortega korras sõltlaste rehabilitatsioonikeskust. Siimu ülesanne oli aidata muuta keskus ligipääsetavaks ka liikumispuudega inimestele. Eks suvised head kogemused olidki põhjuseks, miks Masingu kooli rahva mõte nüüdki vabatahtliku töö peale läks, kui nad said teada, et Siimu kutseõppe plaanid ebaõnnestusid ja ta tegevusetult koju jäi.

Praegu on noore mehe käed-jalad tegemist täis, sest peale kooli teeb

„Olen sellest enneaegselt lapsenatukesest kasvatatud suure mehe, olen tal aidanud saada hariduse ja ta koduseinte vahelt välja viinud. Nüüd ei lepi ma sellega, et kõik lõpeb taas siinsamas koduseinte vahel,” on otsustanud Siimu ema Maaja.

ta vabatahtlikku tööd Tartu Lille majas, kus tema ülesanne on kanda arvutisse noortekeskuse igapäevase tegevuse statistika. Näe, tuli kasuks ka see, et kutsekoolis oli ta mõnda aega arvutiasja nuusutanud!

Muidugi ei tähenda vabatahtlikud ametid seda, et Siimu elu on nüüd paika saanud. Poekassas ju paraku vabatahtliku töö eest saadavaga maksta ei saa.

Pole aga kahtlustki, et suvel uuesti kõrgkooli sisseastumiskatsetele minnes on Siimu usk iseendasse ja kogemustepagas hoopis teine, võrreldes sellega, kui aasta oleks kulunud lihtsalt kodu oodates. See on toekas vundament, mille pealt oma elu üles ehitama hakata. „Kui ei proovi, siis ju ei saagi teada, milleks sa suuteline oled,” kiidab Siim oma maailma parimat kooli.

Kusjuures, kallid lugejad, mõelge sellele, kui vähe läks tegelikult vaja, et ühele ummiktee äärele sattunud noorele inimesele seda kõike pakuda! Lihtsalt natukene tahtmist ja viitsimist asi ära korraldada.

Anne Lill

MASINGU KOOLI PODISEV KOMPETENTSIPADA

LOE SA MIS TAHES MAAILMA NURGAS KOOSTATUD JUHENDMATERJALE SELLE KOHTA, KUIDAS TEHA LASTE JAOKS HEAD KOOLI, ERITI VEEL KAASAVA HARIDUSE MÕTTES, KUI SAAD ARU, ET KÕIK ALGAB TEGELIKULT INIMESTEST, KES SELLES HEAS KOOLIS TÖÖTAVAD. KA KOOLIKORRALDUSE PEAMINE MÕTE ON TOETADA STRUKTUURIDE, SEADUSTE JA FINANTSIDEGA PARIMATE PEDAGOOGIDE SOOVI TULLA JA JÄÄDA HEASSE KOOLI.

Tartu Herbert Masingu kool on Eesti hariduses üsna imeline kool. Seda kahel põhjusel.

Esiteks seepärast, et seal osatakse õpilastele toeks olla pisut paremini kui paljudes teistes koolides ja isegi pisut paremini, kui see on objektivsete olude järgi Eestis üldse võimalik.

Ja teiseks seepärast, et sellest koolist on aastatega saanud justkui omamoodi kompetentsipada, kus on koos hulk entusiastlikke erialainimesi, kes kollektioneerivad erialaseid teadmisi ja kogemusi ning jagavad neid samas hea meelega nendega, kes küsima tulevad ja teada tahavad.

Kui vahel püütakse ülevalt poolt luua ja ellu kutsuda nõustavaid struktuure ja toimima panna võrgustikke, siis selles koolis on vastupidi. Nii mõnelgi ametnikul oleks elu tegelikult kergem, kui Masingu kool kogu aeg nii hirmsasti arenda ja laste eest seista ei tahaks.

Ja mitte ainult oma laste eest – koolidirektor Tiina Kallavus, kel on olemas kõikvõimalikud erivajadustega lapsi puudutavad haridused ja lisaerialad, mõtleb oma meeskonnaga alati suuremalt ja laiemalt, kogu Eesti haridusmaastiku arengu huvides.

Kallavus teeb alati kumrarduse ka armulise saatuse suunas, et kool asub just Tartus ja et Tartu linna juhid mõistavad hariduse tähtsust. Ilma omavalitsuse mõistmise ja toetamissoovita poleks selline kool lihtsalt mõeldav. Ega siis muidu erivajadustega laste meeleheitel

pered kogu Eestist äärmuslikel juhtudel just selle kooli pärast Tartusse ei koliks.

KESKKOOLIGA ERIKOOL

Masingu koolis õpetatakse tavalise kooliprogrammi järgi tundeelu- ja käitumishäiretega, närvisüsteemi haiguste ja arenguhäiretega lapsi. Sekka liikumispuuded ja kõik muu. Tähelepanuhäired, depressioonid, epilepsia, autism ja õppimiskasvatused on seal tavalised. Paljudel õpilastel on mitu diagnoosi: autism või Aspergeri sündroom, tähelepanuhäire, hüperaktiivsus, käitumishäire, koolihirm, foobiad, rasked geneetilised haigused jt.

„Kõige kiiremini kasvab autismispektri häiretega õpilaste arv. Meil on koolis juba 13 autismispektri häiretega laste väikeklassi, aga peagi lisandub veel üks. Neis on igas neli õpilast. Õppetöö toimub struktureeritud meetodil. Samal ajal õpib mitu autismiga õpilast ka tundeelu- ja käitumishäiretega laste klassides,“ kirjeldab kooli direktor.

Need kõik on lapsed, kes praegustes tavakoolides pakutava väheste toega ilmselt hakkama ei saaks – nad langeksid lihtsalt välja, nende meeleseisund ei peaks pingele vastu. Või siis saaksid hakkama ... aga mis hinnaga?

„Gümnaasiumiosas õpivad uue seaduse valguses 12 õpilasega klassides koos erinevate diagnoosidega noored. See vanuseaste võimaldab juba ka mitmekesisel kooslusel edukalt õppida. Klassitüübina on nad ministeeriumi infosüsteemis mär-

On suur vedamine, kui koolil on direktor, kes on töötanud lastekaitsjana, abistanud sõltuvus- ja raskete käitumishäiretega lapsi, veab põhitöö kõrvalt beebikooli ega ole iial väsinud.

KAADER SAATEST „PUUTEPUNKT“

gitud kui raskete somaatiliste haigustega õpilased, sest selliseid diagnoose leidub neil kõigil ka,“ räägib direktor.

Üksnes psüühikahäirete pärast praegune haridussüsteem ju gümnaasiumiosas erikoolis õppimist ei võimaldagi. Haridusjuhtide meelest on puuetega lastele põhikoolist küll ning kes sealt kaugemale õppida tahab, peab oma 16. sünnipäevaks saanud. **Tiina Kangro**

Kingitus riigijuhtidele – hooliva hariduse rahastumudel antakse üle 1. märtsil toimuva konverentsi järel.

HOOLIVA KOOLI 5 PÕHIMÕTET

- Kool on sotsiaalasutus, kus laps õpib olema ühiskonna liige.
- Kooliaeg on eluks ette valmistav periood, mille juures pole niivõrd suur tähtsus mitte sellel, missuguste hinnetega laps lõpetab, kuivõrd sellel, et lõputunnistus annaks tunnustuse selle kohta, et läbi on tehtud raske sotsialiseerumise etapp. Siis võib loota, et noorest kujuneb enesega toime tulev, edukas täiskasvanu.
- Selle nimel teevadki koolis tööd kõik: õpetajad, tugispetsialistid, aga ka lapsed ise. Perekondadel on samuti oma kindel roll.
- On suur oskus elada teiste seas sellisena, nagu sa oled. Suur oskus on ka lubada enda kõrval elada teisel inimesel sellisena, nagu ta on. Ja veel üks suur oskus on oskus üksteiselt õppida.
- Tegelikult koosnebki maailm erilistest inimestest – need erilised olemegi meie kõik.

Tiina Kallavus, TARTU HERBERT MASINGU KOOLI DIREKTOR

KONVERENTS PÜÜAB KINNI EESTIS SENI TABAMATA IME

TARTU HERBERT MASINGU KOOL TÄHISTAB 1. MÄRTSIL OMA 20. SÜNNIPÄEVA PSÜÜHILISTE ERIVAJADUSTEGA ÕPILASTE PROBLEEMIDELE PÜHENDATUD KONVERENTSIGA, MILLEST OODATAKSE OSA VÕTMA HARIDUS- JA SOTSIAALVALDKONNAS NING VAIMSE TERVISE ALAL TEGUTSEVAID JUHTE JA SPETSIALISTE, ERIVAJADUSTEGA LASTE VANEMAI, TUDENGEID JA MUID HUVILISI.

Üritus sai endale sümbolse pealkirja – „Tabamata ime“ ja seepärast ongi osalema oodatud eeskätt inimesed, kes otsivad oma töös või igapäevaelus lahendusi nende valdkondade mureküsimustele.

Päev avatakse Dorpati konverentsikeskuses (Turu 2) kell 10 hommikukohviga.

Pool tundi hiljem algavad ettekanded, mis kestavad kella 16.30-ni. Mõtteid ja kogemusi jagavad lastepsühhiaatrid Anne Daniel-Karlsen ja Anu Susi, kliiniline psühholoog Airiin Demir, Tallinna ülikooli psühholoogiainstituudi professor Aaro Toomela, ajakirjanik ja „Puutepunkti“ tootja Tiina Kangro ning Masingu kooli peda-

googilise meeskonna liikmed Tiina Kallavus ja Mai Suuder. Nii mõnigi neist on sõna saanud ka sellesamas ajakirjas, mida hoiate hetkel käes.

Konverentsipäeva viimast sessiooni juhivad endine Masingu kooli õppealajuhataja, nüüdne Tamme gümnaasiumi direktor Vallo Reimaa, kelle käe all visandatakse koos saalis olijatega psüühiliste erivajadustega lastele sobilik haridusmudel ning selle lahutamatuks osaks olev rahastamismudel.

Sinna ongi planeeritud päeva kulminatsioon: sellest kokkutulnute ühistöös sündinud mudelist saab õhkõrn, kuid kuldaväärt kingitus meie riigi haridus- ja rahandusjuhtidele. Selle pakime kui kaua oodatud ja raskelt sündinud lapsukese õrnalt

vanasse kingakarpi, et tal pehmem oleks, lisame juurde kamaluga häid soovide, usku ja lootust ning siis mähime selle siidpaberisse ja köidame kuldse paelaga kinni. Ning anname üle haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoole ja rahandusminister Jürgen Ligile. Ei ole võimalik, et nad siis sellest välja ei tee!

Ahjaa, veel konverentsipäevast. Päeva juhivad Tartu Herbert Masingu kooli endine õpilane ja nüüdne abiõpetaja Mario Raitar. Registreerimine ja info telefonil 736 1686.

Kutsutud külalistele lõpeb päev piduliku vastuvõtuga Vanemuise mäel asuva kauni ja Eesti jaoks nii vajaliku Masingu kooli aulast.

Palju õnne ja pikka iga sulle, Tartu Masingu kool!

HOOLIVA KOOLI MUDEL

Abi peab koonduma lapse ja tema pere ümber. Meil on teenused ametkondade ja isegi nende alastruktuuride vahel laiali pillutatud ja tihti dubleeritud. Abivajaja peab ringi kihutama, et pusletükkidest tervikpilt kokku panna. Sageli see ei õnnestugi, sest puuduvad piisavad oskused ja teave – inimene visatakse vette ja ka nõustamissüsteemid, hoolimata nende rohkusest, on enamasti vähetõhusad.

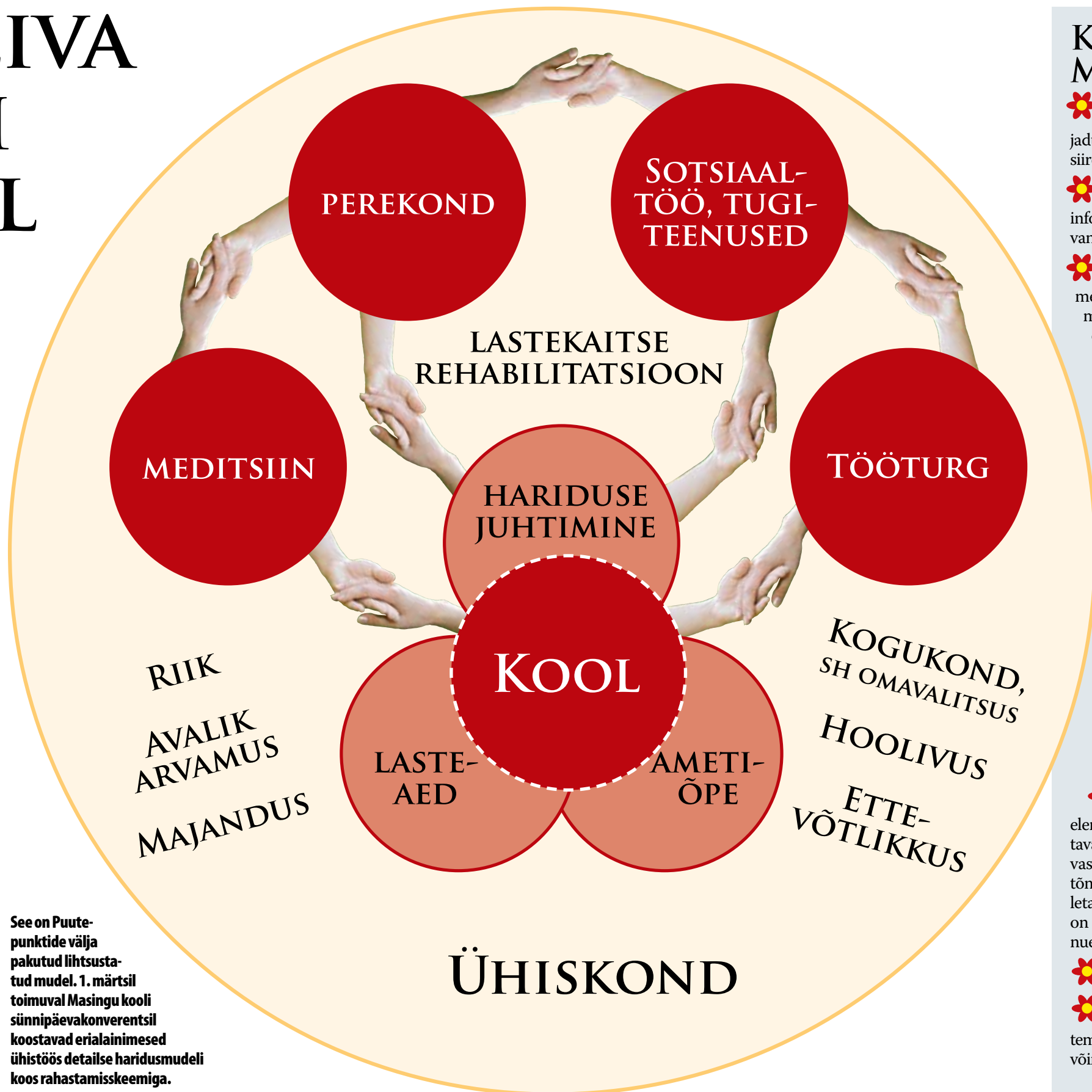
Suureks takistuseks on levinud hoiak, et perede ellu või teise süsteemi tegemistesse ei tohi sekkuda. Nii jääbki abi sageli hiljaks või üldse saamata. Hilisemaid kulusid ei loe kokku keegi.

Süsteem lähtub teenuseosutaja mugavusest ja huvidest, mitte abistatavast, kellele on vaja tagada elukvaliteet ja toimetulek, mis omakorda mõjutab kogu riigi toimetulekut tulevikus.

Kõigil osapooltel on viimane aeg tulla keskpõrandale kokku ning ühendada oma teadmised, ressursid ja hea tahe, et märgata, sekkuda ja aidata. Keske koht selleks tööks on lasteaed ja kool, kelle koostööpartneriteks peavad olema perearstid, rehabilitatsioonispetsialistid, omavalitsused ja muidugi pered.

Ka kogu koolisüsteem peab muutuma vastavalt sellele, kuidas on muutunud maailm. Praegu toodab ka kool ise endale tööd ja muret aina juurde.

See on Puutepunktide välja pakutud lihtsustatud mudel. 1. märtsil toimuval Masingu kooli sünnipäevakonverentsil koostavad erialainimesed ühistöös detailse haridusmudeli koos rahastamiskeemiga.

KUIDAS TÖÖTAB MASINGU KOOL?

✿ Kooli 1.–12. klassis õpib 234 õpilast. Kooli eesmärgiks on tagada õpilastele nende hariduslikest erivajadustest ja tervislikust seisundist lähtuv turvatud ja sujuv siirdumine järgmisse eluetappi.

✿ Koolis töötab 68 õpetajat, neid toetab 10 tugispetsialisti. Juhtkonnas on koolijuht, õppejuht, huvijuht ja infojuht. Kuid kooliperre kuulub ka hulk lapsevanemaid, vanavanemaid ja teisi kogukondlasi.

✿ Koolil on logopeed, eripedagoog, psühholoog, sotsiaalpedagoog, psühhiaater, füsioterapeut, arst ja meditsiiniõde. Mõne ametinimetuse taga on mitu inimest, mõned töötavad osakoormusega. Tugivaldkondade koostööpartnereid on veel enam.

✿ Koolis on hulk abiõpetajaid, nende hulk sõltub laste vajadustest ja inimeste leidmisest. Paljud neist õpivad ülikoolis eripedagoogikat või on vabatahtlikud. Enamik neist töötab tasuta.

✿ Kooli töötajad on koondunud tugigrupi, kes tegutseb juhtumipõhiselt. Grupp on loodud õpilaste koolis toimetuleku toetamiseks ning sellesse kuuluvad kooli direktor, direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal, sotsiaalpedagoog, logopeed, eripedagoog, psühholoog, arst, meditsiiniõde ja füsioterapeut. Tugigrupi tööd koordineerib sotsiaalpedagoog.

✿ Koolil on ka rehabilitatsioonimeeskond (sotsiaaltöötaja, psühholoog, psühhoterapeut, eripedagoog, logopeed, füsioterapeutid, sealhulgas ratsutamisterapeut, tegevusterapeutid, meditsiiniõde, lastearst, psühhiaater), kelle kaudu integreeritakse laste koolipäeva ka rehabilitatsiooniteenused puuetega lastele ja vajadusel täiskasvanutele. Enamasti koostatakse seal ka rehabilitatsiooniplaanid, mis haakuvad siis hästi laste õppetöö ja individuaalse õppekavaga.

✿ Palju rõhku pannakse õppetöö toetamisele klassivälise tegevuse, õuesõppe ja mitteformaalse õppe elementidega. Kuna koolis leidub lapsi ja noori, kelle jaoks tavaline koolikeskkond põhjustab probleeme või on lausa vastuvõetamatu, püütakse nende õpetamiseks ja kaastõmbamiseks rakendada muid õpimeetodeid. Palju tegeletakse sotsiaalsete oskuste harjutamisega, sest just need on probleemsete laste nõrk kül, millest saab täiskasvanueas sageli suurim pidur tööelu ja suhete vallas.

✿ Omaette õppemeetodina kasutab kool reisiõpet, mis on osutunud väga mõjusaks.

✿ Järgmised verstapostid kooli arendamisel on saada meeskonda karjäärinõustaja, kes tegeleks lapse ja tema perega, ning luua võimalused elukestvaks õppeks, mis võimaldaks vajadusel kaasata lapsi pärast kooli lõpetamist.

PLAHVATU SOHTLIKUD NOORED: MILLISEID OSKUSI ON VAJA?

FOTO: BULLS

KUIDAS TULLA TOIME LAPSE VÕI KA SUURE LAPSE AGRESSIIVSE KÄITUMISEGA? SEE MURE ON SAGE KÜLALINE PALJUDES KODUDES. SELLEGA SEISAVAD SILMITSI PALJUD PEDAGOOGID. LASTEPSÜHHOLOOG AIRIIN DEMIR ON TÖÖTANUD NORRAS KÄITUMISHÄIRETEGA LASTE JA NOORTEGA NING SAANUD SEAL VÄLJAÕPPE. SÕNA ON AIRIINIL.

Hetkest, mil mind esimest korda elus ähvardas raudkangiga 15-aastane tüdruk, on juba aastaid möödas. See oli minu esimeses töökojas Norras, tõsiste käitumishäiretega noorte jaoks loodud taastusabi-asutuses.

Praeguse ja toonase aja erinevus on eelkõige selles, mida ma ise tunnen, kui minu ees seisab väljakutsuva käitumisega noor. Vägivallaga puutun ma töös kokku ka praegu, aga nüüdseks olen õppinud ennetama agressiivse käitumise võimen-

dumist ja sedagi, kuidas vägivaldsusega toime tulla. Seejuures pole mind aidanud niivõrd pikaajased psühholoogiaõpingud, vaid pigem spetsiifiline Verge metoodika, millega saab üsna edukalt vägivaldset käitumist ohjeldada.

SEKKUMISE TEHNIKA

Kuigi vägivaldse käitumisega seostatakse esimesena täiskasvanuid, peab tõdema, et vägivaldset käitumist ilmneb üha enam ka laste ja noorte hulgas. Eraelus võib ju osal inimestest osutada võimalikuks selliseid olukordi vältida, kuid õpetajate, kasvatajate, psühholoogide, sotsiaal-, meditsiini- ja haridusvaldkonna professionaalidel seda valikut ei ole. Meil tuleb sekkuda, me peame inimesi ja olukordi mõistma ning vajadusel oskama end kaitsta ja teistele vahele astuda.

Kuigi prioriteediks tuleks alati pidada ennetamist, peame oskama käituda ka olukordades, kus ennetustöö pole tulemusi andnud ning mõni alguses vaid vihahoona näiv

3 MÕTET

 Ma olen oma töös nii Norras kui ka Eestis kohanud käitumisprobleemidega noori, kes on õppinud ja kogunud, et vägivald on võim. See on nende viis hakka-ma saada probleemidega oma elus.

 Vägivald võib olla lahendus kurbusele, vihale, hirmule, vahel rõõmu väljendamiselle. Need noored näevad, et nende eest vastutavad täiskasvanud kohmetuvad ja eemalduvad, kui nad julgevad olla agressiivsed. Neile tundub, et neid saab peatada vaid see, kes kasutab nende enda relva – vägivalda.

 Tegelikult peatab neid ka enesekindlus ja turvalisus. Inimene, kes näiteks oskab Verge tehnikat.

Uuri lisa www.verge.ee
AIRIIN DEMIR

käitumine muutub agressiooniks ja vägivaldaks.

Skandinaavias pööratakse erivajadustega inimestega töötavates asutustes väga palju tähelepanu agres-

siivse käitumisega toimetulekule ja enamik meeskondi harjutab spetsiaalseid tehnikaid süstemaatiliselt. Verge Opplæring AS on Norra üks juhtivaid koolitajaid selles valdkonnas ning nende metoodika on praeguseks jõudnud ka Eestisse.

PÕHIMÕTTED

Verge metoodika hõlmab teadmisi mitmes valdkonnas.

Eelkõige omandatakse oskused, millest on abi siis, kui suhtlemispsühholoogiast enam ei piisa ning halvima ärahoidmiseks on tarvis viivitamatult füüsiliselt sekkuda. Alustatakse viha ja agressiooni mõistmisest, jätkatakse sellega, kuidas ärritunud inimesega kontakti võtta ja suhelda, mil moel end tema suhtes positsioneerida ning missugused on võimalikud ohu- ja hoiatussignaalid, mis võivad anda märku agressiooni eskaleerumisest.

Teine tähtis valdkond on kaitse vägivalda eest. Kuidas tulla keerulistest olukordadest välja ilma, et keegi viga saaks? Näiteks harjutatakse

enda vabastamist kägistamishaardest, juustest tirimisest, hammustamisest jms.

Kolmandaks õpitakse füüsiliste piiride seadmise tehnikaid. Kuidas vahele astuda kaklusele, toimetada märatsevat inimest ühest ruumist teise, hoida inimest politsei saabumiseni turvaliselt kinni? Mida teha löögiähvarduse korral või juhul, kus noor peksab segi kooli inventari?

Üheks peamiseks põhimõtteks on, et füüsiliselt peab sekkuma nii vähe kui võimalik ja nii palju kui vajalik. See tähendab, et sekkumine peab olema agressiooniga proportsioonis (mitte rohkem, mitte vähem). Sekkumise märksõnadeks on turvalisus ja koostöö. See, kuidas teha kolleegiga koostööd ja minna appi, kes suhtleb vägivaldsetega ja mida ta täpselt ütleb – kõik sellised detailid mõjutavad olukorda rohkem, kui võiks arvata. Näiteks peab ärritunud inimesega rääkima vaid üks inimene. Teine on tema kõrval nagu „vari“, kes toetab kolleegi tema sammudes.

JÕUKOHANE KÕIGILE

Verge meetodi eeliseks on tehnikate lihtsus: tegu ei ole võitluskunstiga, mis vajaks rohkem treenimist, vaid diskreetsete ja turvaliste võtetega, millega saavad hakkama kõik, olgu nad pikad, tüsedad, lühikesed, noored või vanad. Kõige otsesem metoodika õppimise tulemus on enesekindluse tõus. On ilmnunud, et seal, kus neid tehnikaid tuntakse, väheneb vägivaldsete olukordade hulk juba iseenesest ja seega suureneb ennetustöö efektiivsus.

Oma töös olen märganud, kui palju rahulikult ma suudan nüüd rääkida agressiivse inimesega, sest tean, mida teha, kui olukord peaks kontrolli alt väljuma. Tihti peitubki lahendus juba ainuüksi selles rahu. Ma suudan tuleohtlikes olukordades olla parem suhtleja, parem terapeut ja parem psühholoog tänu enesekindlusele, mille on mulle andnud professionaalsed agressiivse inimesega toime tulemise oskused.

Airiin Demir

MSc. KLIINILINE LASTEPSÜHHOLOOG

KUIDAS AIDATA TÕSISTE KÄITUMIS-PROBLEEMIDEGA NOORI?

MIDA TEHA, KUI TEISMELISE KÄITUMIS-PROBLEEMID ON MUUTUNUD NII TÕSISEKS, ET VAATAMATA KODU, KOOLI JA MUUDE LÄHIVÕRGUSTIKE TOELE NING ABISTAMISMEETMETELE EI ÕNNESTU OLUKORDA KONTROLLI ALLA SAADA? UURIME TEISTE RIIKIDE KOGEMUST.

On lapsi ja noori, kelle probleemi-de tõttu tuleb ette võtta ka järgmine samm: suunata nad mõneks ajaks kodust ja harjumuspärasest ümbrusest pisut eemale, rehabilitatsioonikeskusesse ehk nagu uue sõnaga öeldakse – taastusabiprogrammi. Ent kuidas niisugused programmid töötavad?

Anname lühiülevaate Skandinaavia psühholoogi Tore Andreasseni põhjalikust tööst, mille jaoks ta lugedes läbi sadu teadusartikleid, et leida vastus küsimusele, missugused strateegiad on osutunud käitumishäiretega noortele pikaajalisi abistamisprogramme pakkuvas keskkuses efektiivseteks.

NOORTE JA NENDE VANEMATE KAASAMINE

Püsivate muutusteni jõudmise juures on kõige tähtsam roll perekonnal. Kuigi paljud lapsevanemad soovivad, et spetsialistid lapse „terveks teeksid”, ei saa vanemaid kaasata kahjuks suuri tulemusi loota. Eelkõige tuleks vanematele juba probleemide tekkimise algfaasis anda oskusi ja teadmisi, kuidas lapse halva käitumisega hakkama saada. Lisaks tuleb nad kaasata töösse, mida taastusabikeskus teeb lapsega, alates eesmärkide püstitamisest kuni tulemuste hindamiseni. Sama tähtis on noore enda kaasamine, et vältida kahe paralleelmaailma tekkimist, kus noore ja meeskonna ees-

märgid elavad omaette elu.

KESKENDUMINE TEGURITELE, MIS PROBLEEMI ALAL HOIAVAD

Lapse probleeme analüüsid peab lähtuma ennekõike sellest, mis hoiab need alal, miks need pole veel kadunud.

Lahendamist alustatakse nimelt sageli valest otsast – keskendutakse probleemi põhjuste otsimisele. Põhjuseid ei suudeta aga tihti muuta (näiteks lapsel on alkohoolikust isa, sünnitrauma vms). Seevastu probleeme alal hoidvaid tegureid on võimalik enamasti muuta, näiteks parandada kooli ja kodu koostööd, mõelda välja mõjusad tagajärjed halvale käitumisele jms.

Samas tuleks lähtuda sellest, et tõsisel probleemil pole kunagi vaid ühte alalhoidvat tegurit. Vaadatud tuleb seda, millist rolli mängivad kodu, kool, sõbrad ja noor ise selles, et mitteaktsepteeritav käitumine püsib.

OSKUS TULLA TOIME AGRESSIIVSE JA VÄGIVALDSE KÄITUMISEGA

Halb käitumine on tihti üks osa käitumishäiretega laste ja noorte käitumismustrist. Vägivalla kaudu kehtestavad nad piire ja näitavad võimu. Laste ja noortega tegelevate asutuste personali teadmised ja oskused, kuidas professionaalselt

FOTO: BULLS

vägivallale vahele astuda, on osutunud asutuste töö edukuse ja tulemuslikkuse juures määravaks.

KONTROLLI SÖLTUVUSAINETE KASUTAMISE ÜLE

Käitumishäiretega noortel esineb tihti probleeme alkoholi vm sõltuvust tekitavate ainete proovimise ja kasutamisega. Nende noortega tegelevatel asutustel peab olema paika pandud süsteem, mis tagaks kontrolli sõltuvusainete sissetoomise ja asutuses kasutamise üle.

Selle punkti tagamise poolelt on Eestis seadustes tõsised augud, aga õnneks on see küsimus üleval mitmes ministeeriumite töögrupis.

SÜSTEEMAATILINE SOTSIAALSETE OSKUSTE TREENING

Käitumishäiretega lapsi iseloomustavad sageli kesised suhtlusoskused. Norra käitumisteadlane Erik Larsen on väga tabavalt öelnud: neil puudub koos olemise kompetentsus. Ka Andreassen tõdes oma uuringus, et edu saatis vaid nende taastusabikeskuste tegevust, kus probleemsetele noortele õpetati korrakindlalt sotsiaalseid oskusi.

Eesti kontekstis aga peetakse mõnes laste- või noorteametuses

sotsiaalsete oskuste all silmas ka praktilisi toimetulekuoskusi, nagu nõobi etteõmbamine, pesupese-mine jms. Nõnda tuleks täpsustada, et siinses kontekstis vaadeldakse sotsiaalsete oskustena järgmisi oskusi: empaatia, koostöö, enesekontroll, enesekehtestamine, vastutus (Greshami ja Ellioti nn laialt levinud oskuste klassifikatsioon, 2002).

RÕHK ÕPINGUTEL JA/VÕI TÖÖPRAKTICAL

Efektiivse taastusabiasutuse üks märke on võimalus pakkuda noortele nende vajadustest lähtuvat õppesüsteemi, vanematele lastele ka huvidel põhinevat tööpraktikat. Kahjuks võimaldatakse Eestis keskkuses elavatele lastele seaduse järgi kooliõpet vaid 20 tundi nädalas, kuigi tavakoolis, olenevalt vanusest, on õppemaht kuni poole suurem.

SIDE TAVAMAAILMA JA TAVAÜHISKONNAGA

Probleemse käitumise minevikku jätmise tarbeks peab keskkuses elavatel lastel säilima seotus tavaühiskonnaga ja neil peab olema võimalus suhelda eakaaslastega, kel pole tõsiseid käitumisprobleeme.

Käitumishäiretega laste eraldamine tavaühiskonnast, mida Eestis sageli kasutatakse, võib pakkuda kergendust küll paljudele õpetajatele, lapsevanematele ja lastekaitse spetsialistidele, kuid laste endi arengut silmas pidades tuleks pakuda ja otsida neile võimalusi suhtlemiseks ja koosolemiseks „tavalistel” eakaaslastega. Kõikide programmide juures on ju tähtis see, kas ja kui hästi suudetakse tagada õpitud oskuste rakendamine ühiskonnas.

ADEKVAATNE JÄTKUTUGI

Jätkutugi on sama määrav taastusabi osa kui taastusabikeskuses pakutavad teenused. See tähendab, et noort ja tema vanemaid hakatakse varakult ette valmistama selleks, et ta saaks koju ja kodukooli tagasi lä-

EESTIMAISETL KASINAD VÕIMALUSED

Eestis pakuvad praegu tõsiste käitumis- ja sõltuvushäiretega lastele pika-aegset taastusabi kaks keskust: **Jõhvi noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskus** (www.corrigo.ee) **Tallinna laste turvakeskus** (www.lasteturva.ee)

Lisaks tegutseb kaks erikooli nn kasvatuse eritingimusi vajavatele noortele:

Kaagvere erikool (tüdrukutele)

Tapa erikool (poistele)

Sinna saadetakse noori alaealiste komisjoni suunamise või kohtuotsuse alusel. Seega on need noortele, kelle probleemid on jõudnud viia nad juba pahussisse seadusega.

Erainitsiatiivil on põhjamaade eeskujudest kantult rajamisel **Peedu ravi-kodu** Elva lähisteel. Tallinna lastehaigla on juba kümme aastat taotlenud riiklikku või eurorahastust **laste vaimse tervise keskuse** rajamiseks, mida on nüüd lõpuks neile ka lubatud rahvastiku tervise arengukava rakendusplaanis aastateks 2013 - 2016.

nuna oma elu probleemideta jätkata. Et noor ei satuks varsti jälle busisipeatuse taha õlut jooma, kaklustesse ja raskustesse kooliskäimisega, peab perele pakkuma tuge ka vähemalt esimestel kuudel pärast igapäevaelu naasmist.

Samuti tuleb toetada uue alguse võimalust. Paljud probleemsete laste vanemad on väsinud ametnike ja spetsialistidega suhtlemisest ning neil on kadunud usaldus abistamis-süsteemide vastu. Võimalikku jätkutuge tajutakse pigem kontrollina. Siin on muidugi koht, kus spetsialistid peavad samuti peeglist vaatama ja küsima, kuidas olukord selliseks on kujunenud. Kuigi keskkuses elab noor perest eraldatuna, peaks ka seal elamise ajal üheks eesmärgiks olema usaldava suhte loomine vanematega, et vanemad ja noor sooviksid ja suudaksid neile pakutavat tuge ka pärast keskkuses oledud aega vastu võtta.

KESTUS 3–9 KUUD PLUSS JÄTKUTUGI

Andreassen toob välja, et kõige paremate tulemustega silma paistnud keskkused pakkusid probleemsetele noortele 3–9 kuud kestvaid programme, millele järgnes jätku-

gi. On aga hea teada, et tõsiste käitumisprobleemidega noortel peetakse efektiivselt pigem väga intensiivseid ja lühemaid programme.

KVALITEEDI TAGAMISE SÜSTEEMI OLEMASOLU

Selle all mõeldakse süsteeme ja tegevusi, mis kindlustavad keskkuses teenuse kvaliteedi. Andreassen rõhutab keskkuses pakutavate programmide detailsete käsiraamatute olemasolu, töö tulemuslikkuse hindamise süsteeme, hästi toimivat tagasisidesüsteemi meeskonna ja juhatuse vahel, aga ka meeskonnaliikmete töönoustamise* pakumise võimalust.

Airiin Demir

MSc. KLIINILINE LASTEPSÜHHOLOOG

*Töönoustamine ehk supervisioon on süsteemaatiline nõustamisprotsess, mis on vajalik inimeste muredega töötavatele professionaalidele, nagu sotsiaaltöötajad, terapeudid jne, tagamaks nende jõuvarude taastumise ja erialase arengu.

Artikkel põhineb Tore Andreasseni 2003. aastal ilmunud raamatul „Noorte ravi pikaajagsetes abistamiskeskustes: mida ütleb teadus?” („Behandling av ungdom i institusjoner: hva sier forskningen?”)

TULLES NORRAST JA OLLES EESTIS. LASTEPSÜHHIAATRINA

EESTI ARSTIKOOLITUSES EI EKSISTEERIGI LASTEPSÜHHIAATRIAT KUI ERALDI ERIALA. KA POLE TÄPSET ÜLEVAADET, MILLISE SAGEDUSEGA JA MILLISEID PSÜHHIAATRILISI HAIGUSI EESTI LASTE JA NOORTE SEAS ESINEB. ON VAID KÕHUTUNNE JA IGAL ASJAGA TEGELEMA JUHTUNUD SPETSIALISTIL OMA KOGEMUS. HÄDASOLIJATE JAOKS MÄÄRAB SUURESTI JUHUS, MILLIST ABI NAD LEIAVAD.

Aanne Daniel-Karlsen on Tartu ülikooli haridusega lastearst. Norrasse elama ja tööle sattununa läbis ta seal pingelise lisakoolituse ja sai lastepsühhiaatriks. Nüüd on ta tagasi Eestis ning pakub oma oskusi ja ideid, aitamaks noortel vähemate katsumuste ja kadudega täiskasvanuks saada. Järgnevatel lehekülgedel räägib Anne, mida ta sai teada Norras, mida nägi tagasi tulles Eestis ja mis tal on plaanis.

Norras töötavad lastepsühhiaatrid üksjagu teisiti. Ka diagnoosimisel võetakse arvesse paljusid tegureid, millest meditsiiniline haigus on vaid üks osa, rõhutab Anne Daniel-Karlsen.

FOTO: MAARJATUGIKESKUS.EE

Norra kuningriik on imeline maa. Psüühilise tervise kaitse sai seal alguse juba 1848. aastal, kui koostati väga humaanne vaimuhaigusseadus, mis oli 1961. aastal vastu võetud psühhiaatriaseaduse eelkäija. Loodi nn asüülid ehk varjupaigad, kuhu võis inimest saata vaid kuningliku kinnitusega ja autoriseeritud arsti järelevalve all. Kui kedagi tahteti vastu tema tahtmist asüüli saata, pidi arst isiklikult hindama, kas seda on vaja teha haige enda tervise huvides või tahetakse seda ümbritsevate heaolu või korra tarbeks. Samal ajal moodustati kontrollkomisjonid, kel oli täpne ülevaade kõigist asüüilis elavatest patsientidest.

Kõige selle aluseks oli humanse kohtlemise nõue, mille sisuks oli seltskondliku kooselu põhimõte ja igapäevane tegevusele või tööle. 1935. aastal võeti vastu seadus neile, kes soovisid minna haiglasse vabahtlikult.

Laste ja noorte psühhiaatria on Norras omaette valdkonnana eksisteerinud juba 50 aastat. 1960. ja 1970. aastatel loodi üle kogu riigi laste ja noorte psühhiaatria polikliinikute võrk, kus suur osakaal on meeskonnatööl.

KUIDAS ON EESTIS?

Mõned aastad tagasi viidi 16 Euroopa Liidu riigis läbi laste ja noorte vaimse tervise küsitlus. Sellest selgus, et Eesti on ainus liikmesriik, kel pole laste ja noorte psühhiaatriat kui eriala, ning üks vähesid, kel puudub täpne ülevaade selle sihtgrupi tervisehädadest.

Eesti on seejuures ka ainus, kelle riigipoolne rahaline toetus sellele valdkonnale on viimase 20 aasta jooksul püsinud samal tasemel või isegi langenud. Samas kui me iga päev puutume kokku ärevustekitavalt rohkete teadete noorte hin-

ge- ja vaimuprobleemidest.

Kui teiste riikide lastepsühhiaatrid keskenduvad sellele, mil viisil oleks kõige otstarbekam oma eriala edasi arendada, siis Eestis on laste ja noortega tegelevad psühhiaatrid kulutanud juba aastaid energiat sellele, et tulutult selgitada valitsusele vajadust see eriala alles luua. Eestis töötab laste ja noorte psühhiaatria valdkonnas umbes 25–30 arsti ja ligikaudu sama palju kliinilisi psühhiaatrite, põhjamaades on neid kuus ja kaheksa korda enam, kui suhestada nende hulk rahvaarvuga.

Norras ollakse juba ammu mures, et erialainimeste koolituse peab hakkama kasvava vajaduse tõttu paigutama veel rohkem ressursse. Eestis aga rabelevad need vähesedki erialaarstid endal hinge seest, et haigla ellujäämiseks vajalikku raha haigekassalt välja teenida – sel moel, et teenindada tuleb või-

TÄHTIS OLEKS ÜHENDADA ÜHISKONNA JÕUD, KOGUKONNA JA SPETSIALISTIDE JÕUD, KUNSTIINIMESTE JÕUD.

malikult lühikese ajaga võimalikult palju patsiente.

KEEGI POLE KAITSTUD

Ei ole mõtet süüdistada ühiskonda, et ta midagi ei tee, kui ta teab sellest probleemist vähe või ainult mõne üksiku nurga alt. Psühhiaatriahaiglas viibivaid patsiente kardetakse, nende probleeme peetakse eralisteks, erandlikeks ja hirmutavateks ning neid endid arvatakse olevat vaja hoida kinniste uste taga.

Tundmatu ees on alati hirm. Kas need lapsed ja noored võivad olla ohtlikud? Kes nad üldse on? Vähesed ehk teavad, et keegi ei ole psüühiliste probleemide, psühhiaatriliste seisundite eest kaitstud. See on üks elu osa. See ei toimu ainult haigla suletud uste taga. Me kõik võime ühel või teisel silmapilgul väga lähedalt selliste probleemidega kokku puutuda. Meeleolu kõikumine, depressiivsed tunded, sundmõtted, šokielamused, psühhosomaalsed seisundid, autistlik eemaldumine, mõtete kaos, ärevalt hüplev tundeelu... Keegi pole kaitstud, igapäevast võib saada abivajaja või abistaja.

Vanemad on ahastuses, õpetajad näevad noore inimese muutumist, teadmata, kuidas teda toetada. Koostöö lapsevanematega, koostöö kooliga – just need on ennetustöö võtmesõnad. Sama oluline või ehk olulisemgi kui haiglaravi on püüda

PILDIKESI TEGELIKKUSEST JA VÕRDLUSI EESTIGA

	Norra	Eesti
Rahvaarv	5 miljonit	1,3 miljonit
Lapsi ja noori (kuni 18 eluaastat)	1 100 000	277 000
Laste ja noorte osakaal	22,4%	21,3%
Laste ja noorte psühhiaatria polikliinikuid	82	3
Ööpäev läbi tegutsevaid ravi- ja tugiasutusi	59	5 (+2 erikooli)

Veel Norra kohta:

- Polikliinilises ravis saab vaid üks laps viiest ravimeid, ülekaalukalt kasutatakse individuaalset psühhoterapiat ja pereterapiat, ravisse on alati kaasatud ka perearst, haridusasutus ning vajadusel lastekaitse.
- Ööpäevaringne ravi toimub umbes poolel juhtudel haigla akuut- või pika ravi osakondades, ülejäänud juhtudel ravikodudes, seejuures iga kuues laps viibib tugiravil vähemalt osa aega koos perekonnaga. Võimalik on ka see, et ambulatoorne brigaad käib last igapäevaselt ravimas tema oma kodus.

ennetada haiglasse sattumist ning aidata neid, kes haiglast juba diagnoosi saanud ja tagasi ühiskonda saadetud.

KOOSTÖÖD ON VAJA

Selliseid psüühilise tasakaalu ja elumõtte kaotanud noortele pikaajalist ravi ja toetust pakkuvaid paiku, kuhu ohutult tulla, aga Eestis ei ole. Selliseid teraapialisi asutusi, ravikodusid, kus noor saaks aasta või vajadusel pisut pikemalt abi kogunud terapeutide ja spetsialistide toel, pöördumaks siis tagasi loomulikku elurütmi. Seda tehakse õppimise, aiatöö, spordi, kunsti ja omaelastega suhtlemise kaudu, et leida uuesti elule mõte. Eestis seda kõike veel ei ole.

Tähtis oleks ühendada ühiskonna jõud, kogukonna ja spetsialistide jõud, kunstainimeste jõud – et nad paneksid sellise lootuse kaotanud noore inimese jälle lootma. Et iga sellise noore kõrvale seisaksid abiandjad, kes oma isikuga suudaksid panna ta uskuma, et on mõtet elada, on mõtet otsida inimesi ja lahendusi oma elus.

Lastepsühhiaatri töö on ääretult vastutusrikas, sest ta peab aitama korraga last ja peret. Ei piisa ainult lapse peale mõtlemisest. Kui terapeut/abistaja jutustab perekonnale jaoks lukku läinud loo mingis nihkes neile tagasi, tekivad äkitselt täiesti teised seosed. Abistaja oma vaataja jõuga saab peegeldada nii, et tema näeb.

Terapeutiks olemine on kui kunstnikuks olemine. Kui maalid, pead nägema korraga detaili ja üldist pilti. Nagu lill, kes reageerib valgusele, et pidevas muutumises leida see kõige õigem lähenemine, kõige õigem meetod, et edasi kasvada.

See on hirmus keeruline, aga ka hirmus põnev. Kõige huvitavam elukutses! Aga ka kõige vastutusrikam, sest sind on lubatud nii lähedale, südamikuni.

Ma väga tihti tänan oma patsientide loa eest olla nende südamikule nii lähedal – nad ei tohiks kunagi jääda tundega, et neid on avali kistud ja jäetud.

Anne Daniel-Karlsen

LASTEPSÜHHIAATER

Kui hästi läheb, siis saab sellest majast mõnede aastate pärast keerulise saatusega lastele ja noortele ajutine peatuspaik, kus neil aidatakse tagasi saada ellujäämiseks nii vajalik tasakaal. FOTO: LIIDIA MÄGI

PEEDU RAVIKODU VÕIKS SAADA KOGU SÜSTEEMI EELKÄIJAKS

ANNEL ON VARASEM KOGEMUS MAARJA KOOLI RAJAMISEGA. SEE SAMP VÕETI AASTAKÜMNETE EEST ETTE SEEPÄRAST, ET VAIMUPUUTEGA LASTE HARIDUSVÕIMALUSED OLID PUUDULIKUD. NÜÜD ON SIHIKS TÄITA TEINE TÛHIMIK.

Plaan on luua naaberriikide eeskujul ka Eestisse koht, kus raskemate psüühiliste probleemidega noored võiksid läbi teha pikemaids taastusprogramme, saamaks tagasi tasakaal, tervenemaks ja kogumaks enesuskku elu jätkamiseks.

Elva lähedal asuva Peedu külaga on Annel tihe suhe. Seal leiti ka keskuse jaoks hästi sobiv maatükk ja maja, kus on hea hõng. Varem

on selles kohas elanud, töötanud ja puhanud paljud Eesti jaoks tuntud ning tähtsad kirjanikud ja kultuurinimesed.

Kui Anne ja tema meeskonna unistus täitub ning kui leidub koostööpartnereid, tekib aastate pärast sinna koht, kus 10–15 noort inimest saavad elada kolmest kuust aastani või erandjuhul kahe aastani, et professionaalide abiga taastuda. Seal saavad nad ravi, jätkavad individuaalprogrammi alusel haridusteed, tegelevad kaunite kunstidega, valmistuvad tööeluks ja õpivad iseseisvaks eluks vajalikke oskusi. Keskuses ei keskenduta sõltuvushäiretega noortele, vaid eelkõige tunde- ja käitumishäiretega lastele ja noortele.

Lisaks saab Peedu ravikodust omamoodi spetsialistide kompetentsikeskus ja võrgustikutöö süda.

Lähedal on Tartu ülikool, kaasata saaks tudengeid ja teadlasi.

Veel üks tähtis moment on kogukonnaga suhtlemine. Juba nüüd toimub Peedul luuleõhtuid, kontserte, koosolemisi. Need kõik jätkuksid. Ravikodu elanikud hakkaksid olema osa publikust, vaikesest jälgijatest, kaasalõjatest, panustajatest. Ümbruskonna elanikud aga harjuskid ja õpiksid tundma neid, kellele praegu kiputakse teadmatusest viltu vaatama. Üks kriitiline faas ravikodu arenduses ongi praegu nõusolekuallkirjade kogumine ümbruskonna püsielanikelt. Anne usub, et sellega on juba üle „koera saba” saadud.

Sotsiaalministeerium on väljendanud ravikodu tekke suhtes huvi ja poolehoidu ning andnud lootust teenuse rahastamiseks, kui keskus on ühel heal päeval tõesti olemas.

VEEL KORD OLUKORRAST KÄOPESAS

Võib-olla mäletate detsembri ajakirjas ilmunud lugu õiguskantsleri kontrollkäigust Käopesa lastekodusse. Seal mainisime, et lastekodult ja sealseid lapsi õpetavalt koolilt oli oodata jätkulugu, kuid ajakirja trükkimineku ajaks ei olnud see veel kohale jõudnud. Peatselt saime teada, et lastekodu direktor oli hoopis esitanud Puutepunktide peale kaebuse pressinõukogule.

Kes kursis pole, siis pressinõukogu on niisugune ajakirjanduse eneseregulatsiooniorgan, kuhu lugejad saavad kaevata, kui tunnevad, et meedia on käitunud ülekohtuselt. Sinna kuulub 10 ajakirjanduse ja muude valdkondade eksperti, kes arutavad kaebust ja langetavad otsuse, kas väljaanne rikkus head ajakirjandustava. Ühel kaalukausil asub avalikkuse õigus saada teavet ja olla kursis, teisel aga konfliktiga seotud osapoolte õigus olla kaitstud väärkohtlemise eest. Mis osas lastekodu direktor tunnetas väärkohtlemist ja millise otsuse langetas pressinõukogu, võite lugeda kõrvalt.

Siinkohal aga anname ka lühikese ülevaate, mis Käopesas on vahepeal muutunud ja mis veelgi muutumas.

Lisaks neljale lapsele, kes juba septembrist läksid õppima Tartu Maarja kooli, kuulsime, et Tartu linnavalitsus rahastab vajalikke ümberehitusi Kroonuaia koolis (laiemad ukсед, sobiv lisaruum klassitööks), et vähendada vaid lastekodu ruumes koduõpet saavate laste arvu. Haridus- ja teadusministeerium viis septembris Käopesas laste õppetöö asjus läbi järelkontrolli ja leidis endiselt palju ebarahuldavat (lisame kontrollkäigu öiendi www.vedur.ee kodulehele ajakirja materjalide juurde – see on avalik dokument).

Hea uudisena kuulsime Tartu maavalitsusest, kes riigi esindajana Käopesa haldab, et plaanis on tähtis muudatus: lastekodu antakse juba jaanipäevast üle Tartu linnale. Kui praegu vastutab linn vaid hariduse eest ja kõike muud kureerib riik, siis nõnda satub asutus tervenisti ühe jälgimise alla. Muutub ka asutuse omandivorm, millest lähtuvalt toimub avalik konkurss juhi kohale.

Lastekodul on oodata ka uute peremajade valmimist, kuid juba praegu on rühmade koosseisu vähendatud, töötajaid juurde palgatud ning kõik lapsed on saanud endale perearsti.

Tiina Kangro

KAEBUS NR 435

Pressinõukogu otsus 24.01.2013

Ajakiri Puutepunktid rikkus head ajakirjandustava

Pressinõukogu arutas Tartu Väikelastekodu „Käopesa” direktori Tiinu Reeki kaebust ajakirjas Puutepunktid 2012. aasta novembris ilmunud artikli „Kas kõik lapsed suudavad õppida” peale ja otsustas, et väljaanne rikkus head ajakirjandustava.

Artiklis on juttu sellest, et puuetega lastega koolide direktorid avastasid, et uue riikliku õppekava järgi on hooldusõppe lastel nädalatuundide maht teistest väiksem. Uut õppekava kommenteerib Tartu Maarja kooli direktor Jaanus Rooba. Kuna seitsme puuetega laste kooli direktorid saatsid õiguskantslerile uue õppekava kohta järelepärimise, siis on artiklis räägitud ka õiguskantsleri varasemast visiidist Tartu Käopesa lastekodusse.

Tartu Väikelastekodu „Käopesa” direktor Tiinu Reek kaebas Pressinõukogule, et artiklis esitatud faktid ja arvamused on moonutatud ja valed ning riivavad asenduskodus viibivaid lapsi ja kasvatusala töötajate huvi. Kaebaja märkis, et väikelastekodu lapsed käivad õues või viiakse iga päev õue jalutama või on nad rõdul värsket õhku hingamas. Samuti väidab kaebaja, et kõik kooliealised lapsed õpivad. Kaebaja ei ole rahul ka sellega, mis on kirjutatud artiklis raske kehapuudega poisi kohta ning et poisi seisundi kirjeldamiseks ei küsitud luba asutuselt ega ka lapse esindajalt. Kaebaja ei ole rahul, et talle sõna ei antud, kuigi artiklis on esitatud süüdistusi. Samuti leiab kaebaja, et artiklis on segamini faktid ja arvamused.

Ajakiri Puutepunktid vastas, et artikkel ja Jaanus Rooba tsitaat põhinevad õiguskantsleri büroo auditiil. Ajakirja kinnitusele on faktid ja hinnangud eristatud ning teisele poolele sõna andmine oli järgmises ajakirjanumbris kokkulepitud ja teine pool oli oma sõnavõtmise lubanud, kuid millegipärast seda ei teinud. Ajakirja väitel puudus artiklis otsene viitamine kaasata Käopesa meeskonda vastaspoolena, kuna esitatud oli vaid külgnev näide, mille sisu põhines loo põhilise tsiteeritud eksperdist allika viidetel ja õiguskantsleri auditis kirjas oleval. Ajakiri kinnitab, et artiklis ei kirjeldatud konkreetse isiku täpset terviseseisundit, ei avaldatud isiku nime ega muid isikuandmeid. Ajakirja kinnitusele on tegemist anonüümse näitega.

Pressinõukogu otsustas, et ajakiri Puutepunktid eksis ajakirjanduseetika koodeksi punkti 4.2. vastu, mis näeb ette, et konflikti sisaldava materjali puhul peab ajakirjanik ära kuulama kõik osapooled. Kuigi kaebaja kohta öeldu põhineb õiguskantsleri büroo auditiil, oleks pidanud Käopesa lastekodule andma võimaluse esitatud süüdistusi kommenteerida.

Raske kehapuudega poisi seisundi kirjeldamist ei pea Pressinõukogu taunitavaks, sest artiklis isiku nime ei nimetatud ning tema seisundist anti väga üldine pilt, mida tegi tema õpetamisega kokkupuutuv ekspert.

Pressinõukogu esimees Eve Rohtla

TENA Men – meestele loodud

Lihne ja kindel lahendus
pidamatusel:

- meestele sobiva kujuga,
- imab hästi ja on lekkekindel ka aktiivsel liikumisel,
- õhku läbilaskvast materjalist,
- hoiab ära ebameeldiva lõhna,
- diskreetne kandmisel.

Telli tasuta näidis ja loe lisaks www.TENA.ee

Enesekindlalt ja aktiivselt läbi elu

Kristel Peikel

Meeste põiepidamatus on üllatavalt levinud – iga kümnes mees kogeb seda mingil eluperioodil. Pidamatusel on mitmeid põhjuseid, üks levinum on haigestunud eesnäärre, sest eesnäärret ümbritsevad lihased reguleerivad muu seas ka urineerimist. Pidamatus ei tohi olla aktiivse elu takistuseks isegi pärast 50. eluaastaid, mil eesnäärre suurenemine on kõige sagedasem.

Paari aasta tagusest rahvusvahelisest küsitlusest selgus, et Eesti mehed usaldavad teiste Euroopa riikidega võrreldes arste rohkem ja soovivad neid ka teistele. Samas käivad Eesti mehed end vähe kontrollimas. Uroloog dr Gennadi Timbergi sõnul peaksid mehed käima kontrollis vaatamata sellele, kas nad tunnevad vaevusi või mitte. „Mehed peavad normaalseks, et naised käivad günekoloogi juures kontrollis vähemalt kord aastas, kuid endi kontrollimise vajaduse unustavad nad ära,” tõdes Timberg. „Meestel on oht haigestuda eesnäärmevähki, mille sümptomid võivad kulgeda täiesti ebamäärastena – nn alumiste kuseteede sümptomitega ning vaid mõningaste tervisehäiretega,” rääkis Timberg. „Erinevate tervismuredega tuleks julgelt pöörduda esmalt oma perearsti poole.”

Eesti meeste küsitluses tunnistas viiendik vastanuist, et pidamatusel on nende elule suurem mõju, kui nad arvasid.

Enam kui pooled (54%) vastanuist on sellest kuidagiviisi häiritud – nad on vähem enesekindlad, depressioonis või tunnevad end mitteaktiivsetena.

Praegu kulub kolmandikul Eesti meestest vaevuste tekkimisest terve aasta enne, kui nad arsti poole pöörduvad. Paljud mehed varjavad pidamatust ka iseenda eest ega tunnistata selle olemasolu.

Levinumad sümptomid, millega tuleb koheselt arsti juurde pöörduda:

- pead öösel tualetti kiirustama;
- tunned vajadust tihti urineerida;
- alustad uriini väljutamist korduvalt;
- tunned urineerimisel ebamugavust, valu või põletustunnet;
- tunned, et pole põit täielikult tühjendanud;
- uriinis on verd;
- vahetult peale tualetis käimist esineb tilkumist.

Loe lisaks www.mees50pluss.ee

KOOMAS MEES VÄLJENDAS TEADLASTELE OMA MÕTTEID

TEADLASED ON AASTAID TEINUD TÖÖD SELLE NIMEL, ET SAAKS TEGELIKKUSEKS SENI VAID ULMEFILMIDES NÄHTUD VÕIMALUS VAHETADA INFOT KOOMAS INIMESEGA. MÖÖDUNUD AASTANUMBRI SEES ÖNNESTUS AGA ÜHES KANADA UURIMISINSTITUUDIS SEE UNISTUS LÕPUKS TEOKS TEHA.

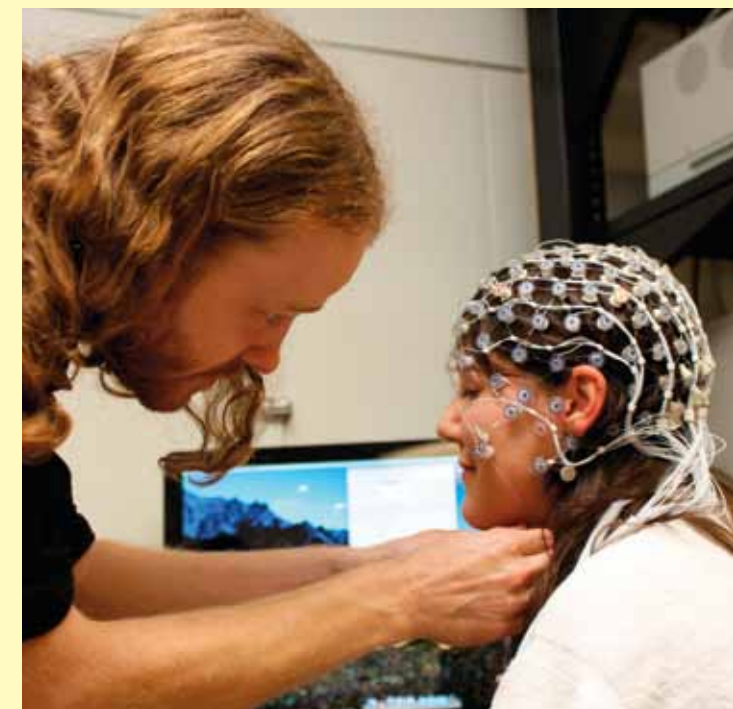
Kanadalane Scott Routley sattus 12 aastat tagasi auto-avariisse ja on seitsaadik viibinud kõikide märkide järgi vegetatiivses seisundis. Ta pole suutnud liigutada isegi silmi ja meedikute hinnangul on ta olnud täielikult teadvuseta olekus.

Kuigi juba 2010. aastal jõudsid teadlased järeldusele, et põhimõtteliselt peaks olema võimalik koomas patsientide ajutegevust „lugeda” fMRI-aparaadiga (funktsionaalne magnetresonants), see siiski ei õnnestunud. Mullu sai aga just Scottist esimene inimene maailmas, kes sel viisil tema aju skanninud neurobioloog Adrian Owenile teatas, et temaga on kõik korras ja tal ei valu ta kuskilt.

Meetod töötab umbes nii, et patsiendiga räägitakse talle tuttavatel teemadel, esitatakse talle küsimusi ning samal ajal kaardistab masin väga täpselt tema ajus toimuvat. Võrdluseks on teada, missugused protsessid toimuvad samalaadsete ärritajate mõjul tervete ja ärkvel olevate või siis narkoosis viibivate inimeste ajus. Nii selguski, et Scotti aju reageeris mitmele küsimusele täpselt samamoodi nagu teadvusel oleva inimese aju. Näiteks elavnes verevarustus kindlas piirkonnas, kui talle räägiti tennisemängust. Selgus isegi, et ta on teadlik, et üks tema lähisugulasi oli vahepeal saanud tütre. Scottile tehti mitu sellist seanssi ja tema suhtlemisvõime sai kinnitust kõikidel kordadel.

TÄPSEM DIAGNOOS

Teaduse jaoks oli see revolutsiooniline läbimurre seetõttu, et nüüd on põhimõtteliselt olemas võimalus pikaks ajaks vegetatiivsesse seisundisse jäänud inimeste juures tuvastada, kas neil on olemas teadvus või on tööpooldest toimunud ajusurm. Seni on seda vaid oletatud ja see teeb paljudel juhtudel väga keeruliseks otsustamise, kuidas mittereageerivat ja väliselt täiesti teadvuseta patsienti edasi hooldada või ravida. Mitmes riigis, kus sugulastel on pikalt koomasse jäänud ja meditsiini

Neurobioloog Damian Cruse Lääne-Ontario ülikoolist demonstreerib lihtsamalt kasutatavat EEG-metodit, millega saaks hõlpsasti külastada diagnoosimist vajavaid patsiente haiglas või kodus. FOTO: UWU.CA

hinnangul paranemislootuseta lähedase korral lubatud otsustada eutanaasia kasuks, muudab uus diagnostika-võimalus eriti palju, sest nõnda välistatakse võimalus, et tegelikult teadvusel viibiva, kuid liikumatu keha lõksu jäänud inimesel n-õ juhe seinast välja tõmmatakse. Ja ka vastupidi: kui aju on tõesti töö lõpetanud, pole ehk mõistlik hoida sugulasi lootuses ja jätkata raviks kulu- tuste tegemist.

Ka „Puutepunkti” teleaadetest on meile tuttavad mitmed lood, kus sellise diagnostika võimalus aidanudks ära hoida palju pingeid. Nii Ilona kui ka Taneli lähedastele selgitasid ju arstid esialgu, et paranemislootust ei ole, kuigi mõlemad tulid hiljem raskest seisundist välja. Samasuguses teadmatuses on praegu Olga oma tütre Irinaga. Samas mäletame meediakajastustest opisaa- lis koomasse langenuid Ruslani, kelle nimel võitles ema ennastsalgavalt aastaid, kuid ärkamine jäi siiski tulema- ta.

Kuigi fMRI-tehnoloogia on praegu veel liiga kallis ja keerukas, et seda kõikjal kasutusele võtta, on päris kindel, et alanud on uus ajastu. Juba ongi Kanada Lääne-Ontario ülikooli tööühm saavutanud esimesi edusamme samalaadseid põhimõtteid rakendades palju odava- ma ja kõigile kättesaadava EEG-tehnoloogia abil. Prae- guseks on saadud tulemus, et ligi 19 protsenti vegeta- tiivses olekus patsientidest on tegelikult siiski teadvusel.

Tiina Kangro

Osa lugusid selles ajakirjas on valminud SA Dharmal Luiga Fondi stipendiumi toel

Ajakirja väljaandmist toetavad ka

V:E:D:U:R.EE

**Kui saad aidata.
Või kui tead kedagi, kes saab:
MTÜ Puutepunktid
a/a 221053907379**

Ajakirja tellimine ja aadressi muudatused

www.vedur.ee

NB! Ärge unustage teatada meiliaadressile info@vedur.ee, kui vahetate elukohta või ei soovi enam ajakirja saada.

SUUR TÄNU KÕIKIDELE TOETAJATELE JA PÕIDLAHOIDJATELE

Puutepunktide veebruarinumbri valmimist toetasid Reet Jepisova, Evelyn Lubja, Chris-Helin Loik, Kristel Krischka, Katrin Pekri, Ulvi Pihel, Raili Pool, Eveli Verev, Tauno Asuja, Marika Pärnapuu, Ülle Väina, Ene Pallas, Imbi Suun, Etti Ande, Kristina Alunurm, Jukko Nooni, Vitali Madison, Liidia Kõressaar, Heidi Holts, Merle Lints, Rika Joala, Renee Kukkk, Aivar Pärlijõe, Kristi-Isabella Kaldoja, Eva Grigor, Katrin Helandi, Jannu Holsting, Külvi Raudsepp, Taissa Saat, Leila Lahtvee, Ülle Väina, Sandra Praats, Angela Statsenko, Annela Ainla, Maria Praats, Alo Suursild, kaks anonüümseks jääda soovinud annetajat, riigikogu liikmed Helmen Kütt ja Kajar Lember ning perearst Minija Pääslane kokku 654 euroga. Ajakirja püsitoetaja on Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond.

Seekordse ajakirja jõudmise eest üksiktelijate postkastidesse üle Eesti tasus Tallinna Lastehaigla.

Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond on toeks ja saab aidata

Veel kestab kampaania, mille käigus kogutakse annetusi funktsionaalvoodite ostuks sügavate liitpuuetega lastele. Kui ka sinu lapsel oleks sellist voodit tarvis, võta ühendust meiliaadressil info@lastefond.ee.

Fond on toeks raske ja sügava puudega ning keeruliste haigustega lastele ja nende peredele. Ka „Puutepunkti” saadetest ja ajakirjast tuttava pisikese Eliise ning üliraske epilepsiaga Peetri hoolduskulusid on aidanud katta just Lastefond, toetades nii nende perekondade toimetulekut ülikeerulises olukorras.

Kui ka sina vajad abi või tead kedagi, kes vajab, uuri taotlusvormi ja toetuse taotlemise tingimusi veebilehelt **www.lastefond.ee/abivajajale**.

Ära jää üksil! Meie rõõm on, kui näeme rõõmu teie silmades!

Selle ajakirja postitamist lugejate kirjastidesse toetab Tallinna Lastehaigla

SA TALLINNA LASTEHAIGLA